688
c. c. post. Dr. Henrik Tuma Gorica
Viale 24 Maggio 8
Celoletno 18·20
poluletno 9·10
čet tletno 4·60
Posamezni ... pravništvo: Tr... — Oglasi: Za vsak mm visočine ene kolone v širokosti 63 mm: finančni oglasi 1 L, osmrtnice, zahvale, poslanice, vabila 80 cent., trgovski in obrtniški oglasi 60 cent. — Plača se vnaprej.

DELO

Glasilo Komunistične stranke Italije

Trst, 13. julija 1922. — Leto III. - Štev. 139.

Združite se vsi brez razlike političnega naziranja!
Proti zahtevam delodajalcev nastopite skupno s svojimi sotrpini!
Proti fašistom postavite se v boj organizirano in oboroženo kakor so oni.
Pometite s vsemi svojimi narodnimi voditelji in organizatorji!
To kliče Komunistična stranka slovenskim delavcem in kmetom!

Komunistična stranka delavcem Italije

Za zmago delavcev v borbi! — Za splošno stavko po vsej državi proti meščanski ofenzivi! — Za mobilizacijo proletariata proti fašizmu in reakciji! — Za vlado delavcev in kmetov!

Komunistična stranka Italije
(Sekcija Komunistične internacionale)

Delavcem vsakega kraja, vsake kategorije, brez razlike političnega prepričanja!

Sodrugi!

Delavski razredi Italije preživljajo težke ure. Ofenziva, ki so jo započeli proti njim delodajalci s vsemi svojimi močmi dospeva na vrhunec in se pokazuje v mnogih oblikah, ki so dobro znane delavcem Italije. Delavci se upirajo in se borijo; niso zgubili zaupanja v same sebe, v svoje sile, ampak po vsej pravici pričakujejo od svojih organizmov, da se najde pot, ki bi nudila izhod iz tega neznosnega stanja.

Medtem ko se boji in spopadi širijo in jačijo ter na predvečer narodnega sveta Splošne delavske zveze, sklicanega, da obravnava predloge enega dela proletarskih voditeljev, Komunistična stranka mora in hoče predstaviti še enkrat delavskim množicam svoj akcijski (delovni) program, ter kliče in poziva brez razlike vse delavce s tvornice in s polja, naj si bodo ali ne komunisti, naj pripadajo tej ali oni organizaciji ,tej ali oni politični stranki, da si ta program ogledajo in ga osvojijo.

Komunistična stranka hoče edinost delavcev v borbi za obrambo njih življenja in bodočnosti ter vrši neprenehoma in vstrajno svojo nalogo propovedanja programa, po katerem se more uresničiti resnično koncentracijo vseh proletarskih sil.

DELAVCI ITALIJE!

Vaši boji iz zadnjega časa so čudovito pokazali kako pravilni so predlogi, ki jih je stavila pred letom dni naša stranka vsem proletarskim organizmom. Taktika, ki obstoja v ločenih napovedih in vodstvih posameznih borb, povzročenih po družabnih nasprotjih ter usiljenih po delodajalcih se je izkazala za nesposobno in, nezmožno odbiti in vzdržati meščansko ofenzivo, ki se razvija po sistemitičnem načrtu in s uporabo vseh protiproletarskih sil, da bije delavski razred, da ga demoralizira, terorizira, razprši ter spravi na stopnjo suženjskega izkoriščanja. Občudovanja vredne bitke italijanskih delavcev važnih kategorij in velikih centrov so dokazale, da v masah živi še volja in zmožnost do boja, in so postavile na jasno, kako se more izhod iz teh borb najti samo v oni akciji, katero so predlagali komunisti in jo vedno in ob vsaki priliki branijo: v skupnem boju, na katerega se opirajo in v katerem se združujejo vsi spori zadevajoči posamezne delavske skupine. Treba je organizirati sporazum vsega delavskega razreda, ki združi vse njegove sile in razglasi, da je pripravljen uporabiti vse skupaj na enkrat *za obrambo onih zahtev ki zadevajo vse delavce in ki jih ogroža meščanska ofenziva. Potrebna je velika zvezna pogodba vseh delavcev in izkoriščanih sploh, ki naj se z združenimi močmi postavijo v bran za svoje življenjske pogoje:* proti znižanjem plač in kršitvi delovnih pogodb v industriji in poljedelstvu, proti podaljšanju delavnika, proti odpustom in brezposelnosti, proti vsem mučenjem, *ki napravljajo neznosno življenje nepremožnim slojem, kakor podraženje živil, stanovanja vsakoteri davki, izhajajoči od politike meščanske države, reakcije, ki združeno nastopajo proti delavcem, njih društvom, njih društvenim sedežem, da zdrobijo njim v rokah orožje in obrambna sredstva za interese, ki jih je bilo mogoče dosedaj zavojevati.*

Določen enkrat sličen sporazum, določena slična obrambna razvrstitev na fronti legitimnih proletarskih zahtev, treba je preprečiti predrtje te fronte strani kapitalistične ofenzive, imajoč pred očmi, da pri umiku na eni sami točki bodo morale biti izpraznjene vse postojanke, in treba je zbrati trenutek iz časa nasprotnega napada, da se sled njemu postavi nasproti splošno stavko vseh proletarskih kategorij. Na ta način ne stopijo delavci v boj samo, da preprečijo poraz posebno prizadete skupine lastnih sodrugov, ampak istočasno bodo bili bitko vseh, ker ofenzivo delodajalcev ali vzdržiš in jo ustaviš, ali se ona neusmiljeno vrže na vse skupine in kategorije delavcev.

Komunistični predlog, ponavljan v najresnejših trenutkih boja, bodisi v času ko so velike kategorije, kakor zadnjič kovinarji, stopile v boj za obrambo proti zahtevam delodajalcev, bodisi v času, ko se je junaštvo fašistovskega valpetstva osredotočilo na eno poljedelsko proletarsko okrožje, kakor vnovič v Bologni, ta naš predlog je dosedaj zadel na sovraštvo enega dela vodij proletarskih organizacij. Ampak le-ti so vsetej morali pristati, pod pritiskom mase, na ustanovitev Delavske zveze, *v kateri vidijo delavci po pravici organizem, ki bo moral voditi zaželjeno splošno akcijo.*

Ampak Delavska zveza je dosedaj, kljub glasnim klicom delavskih množic v najtežjih trenutkih, ostala nedelavna in pasivna in ne samo, da ni začela boja, ampak ni niti jasno izjavila, da je odločena voditi ga, niti ni pokazala da ga hoče pripraviti.

Dobro vam je znana, delavci, borba ki so jo vodili komunisti med masami, da se da Delavski zvezi resnično akcijsko vsebino, po volji in delu proletarcev, ki tvorijo podlago zveze.

SODRUGI DELAVCI!

Predlogu iz borbi komunistov se postavlja nasproti nepošteno delo nekih vaših vodij, ki omalovažujejo pripravo odprtega boja proti meščanstvu in vam predstavljajo drugačen izhod iz žalostnega položaja, v katerem živite: parlamentarno in vladno sodelovanje z enim delom meščanstva. *Z ene strani so oni kot voditelji velikih gospodarskih organizacij in Splošne delavske zveze podpirali in še podpirajo taktiko «od slučaja do slučaja», odpovedi in umikanja pred nasilstvi gospodarjev, taktiko, ki je pokazala, da navaja kapitaliste da so vedno bolj ošabni v svojih postojankah;z druge strani pred čini fašizma, spremljajo oni zločinsko propagando pasivnosti in neobrambe med napadenimi delavci, med ponižanimi in razžaljenimi z lažnjivo in varajočo trdivijo, da je mogoče napraviti konec režimu valpetstva, ki je udaril na tolikšen del delavskih množic Italije, s čistim parlamentarnim manevrom, s sporazumom med Socialistično stranko in meščanskimi strankami levice z namenom ustanoviti ministrstvo, ki bi se poslužilo oficialnih moči države za zakonito potlačenje fašizma. Tej taktiki se hoče danes usužnjiti velike razredne organizacije proletariata in jih odvzeti boju proti delodajalcem ter edini nalogi, ki more ohraniti njih življenje in preprečiti brezposelnost, da se stvori temelj za vstop v vlado reformističnih parlamentarcev.*

Komunistična stranka oznanja to taktiko kot taktiko izdajalstva. Ona poziva vsakega delavca in kmeta, kakršnekoli stranke član je, da pove, ali ni fašistovska akcija tesno spojena in vzdržana z močjo oficialnih organizacij države, policijskih, vojaških ali sodnijskih, in ali je verjetno, da bi bili kr. stražnik, karabinjer, sodnik uporabljeni za potlačenje fašizma in za obrambo proletarcev proti njega nasilnostim in hudodelništvom. Potek ministrskih kriz in manevri po hodnikih Montecitoria ne morejo predrugačiti takega položaja, in naj se vpraša kmete Ljudske stranke, kaka obrambna sredstva je napravila z njih njih stranka, ki se je udeležila večinoma vseh dosedanjih vlad, ki so redile fašistovsko šibo.

Interese delavskega in kmečkega razreda ne izdajajo samo oni, ki ga hočejo uspavati in razorožiti v iluzijah vseodrešujočega sodelovanja, ampak tudi oni, ki se kljub zavračanju parlamentarnega sodelovanja branijo pridružiti se komunističnemu predlogu za odkrito in splošno borbo in soglašajo s težnjami za pomirjenje in razorožitev delavskih množic, mesto da bi jim povedali, da če je pot sodelovanja iluzorična, ne preostaja druga kot ona oboroženega protinapada proti fašistovskim tolpam ter pot revolucionarne uvrstitve proletariata. Sokrivci na izdajstvu italijanskega proletariata so napačni revolucionarji takozvane levice Socialistične stranke, ki so dvignili vpliv voditeljev Splošne delavske zveze, ki so vedno podpirali njih pasivno in razdiralno taktiko v sindikalnih bojih, in katerim so s tem da so jih pokrili z zadnjimi robi nekdaj slavne zastave socialistične stranke, napravili vse mogoče pripraviti svoj podvig in zagotoviti svoji politiki oportunizma kontrolo nad najštevilnejšimi silami italijanskega proletariata.

SODRUGI DELAVCI!

Tudi komunisti imajo danes za geslo: proti sodelovanju! *Ampak oni pristavljajo, da ta beseda ne pomeni ničesar, ako ni spopolnjena po jasnih izrazih pozitivnega akcijskega programa. Proti sodelovanju, ki je izdajstvo in disfatizem, da, ampak ravno tako za splošno borbo proletariata Italije proti meščanski ofenzivi, za akcijo delavcev in kmetov proti fašizmu na polju taistih njegovih napadalnih sredstev. To je geslo komunistov italijanskemu proletariatu.*

Reformisti zahtevajo, da bi proletariat našel oslon za politično moč v zakonitostnem prodiranju v državne in parlamentarne ustanove. Komunisti na sprotno pokazujejo masam, kako samo z bojem za neposredno obrambo lastnih interesov, samo združujoč vse konflikte, ki so dvignjeni po njih vsakdanjih potrebah, samo z dokazovanjem, da je njih razredna organizacija še sposobna za delovanje, za zbiranje in uvrstitev delavcev za boj, se mora najti pot za moralno podvigo proletariata, za utrjenje organizacije po enotnem načrtu, za stvoritev podlage za pospešeno pripravo in revolucionarno učinkovitost proletariata.

Splošna akcija proti meščanski ofenzivi, za vzajemno obrambo tisočero mezdnih sporov ki so v teku, skupna stavka, napovedana in uresničena naenkrat od vseh proletarskih sindikatov brez razlike tendence, sta neobhodno izhodišče za naprednejšo politiko delavskih razredov. Ako se ne predvzame take akcije, sposobnost zbiranja in edinostne borbe proletariata ter njegova teža v politični borbi, bodo uničene in razpršene. Komunistična stranka kaže proletariatu ta konkretni teren neposrednega boja in mu kaže pot, ki se odpira čez to izkodišče, in katero bodo morale prehoditi zmagovite vrste armade vstajočega proletariata: razredna vojna proti valpetskim tolpam, borba proti reakcionarni politiki države in vlad, ki se izmenjujejo na državnem vodstvu, da se pride do vlade delavcev in kmetov. *Za ta cilj poziva stranka na boj delavce vseh strank, katere bi oportunisti hoteli povleči v slepi krag kompromisov z meščanstvom.*

PROLETARCI ITALIJE!

Ta bojni program črta Komunistična stranka z bistrim pogledom na svoje največje programatične zahteve in na svoj končni cilj: Republika delavskih svetov in ekonomski komunizem. Istočasno pa proučuje konkretne možnosti v razvoju tistih akcij, ki se danes predstavljajo proletariatu Italije.

Splošna stavka proti kapitalistični ofenzivi ni danes le mogoča, temveč tudi potrebna kot edina alternativa, ki bi bila v stanu preprečiti razpad razrednih energij proletariata.

Ta druga uničujoča alternativa bi bila še povečana, ako bi v delavskih vrstah zmagala politika sodelovanja ali ona ravnotako idiotska in pohlevna, ona pasivnosti in neupiranja proti reakciji. Splošna stavka je potrebna tudi tedaj, ako ni gotovo, da bo njen razvoj došel do največjih političnih pridobitev, to radi tega, ker se splošna stavka predstavlja kot problem življenja ali smrti uvrščevanja proletarske vojske proti nastopajoči kontrarevoluciji, kot edini izhod, da se postavi podlago nadalnim bojem.

Komunisti niso navadni demagogi. Komunisti se ne odrekajo boju pod pretvezo, da nas ne more ta vočigled situacije in razpoložljivih sredstev — privesti mahoma do končne zmage, kakor bi morebiti predlagali gotovi elementi — lažiekstremisti, katerih neodgovornost zna edinole pospešiti igro razdiralcev in protirevolucionarjev.

Če bi nam pa borba mesto da bi nas prinesla edinole v prve črte, ki nam dovolijo okrepitev proletarske vojske, nahajajoče se danes v nevarnosti in kateri preti pogin vsled izdajstva nekaterih voditeljev, dopustila stremeti nam k višjim ciljem, ne bo gotovo Komunistična stranka tista, ki bi se odtegnila ali ki bi se odrekla svojim nalogam.

Komunistična stranka je napravila vso svojo dolžnost pred revolucijo. Ona je vodila ideološko in materialno predpripravo proletariata. Ona je dala po možnosti tistim proletarcem, ki ji sledijo, umstveno in ročno orožje. Ona je šla po ravni poti naprej. Vzpodbujala je delavce k boju, katerega so ti pogumno sprejeli. Istočasno je tudi postavila na sramotilni oder izdajalce in ničvredneže, ter se borila v to, da prepreči njihove nakane. Medtem ko je vodila oko in roko proletariata, je tudi bdela in bo še bdela, zato da se ne zasadi še enkrat izdajalsko bodalo v ledja proletariata .Ako bi besede Komunistične stranke že pridobile celokupni proletariat in ako bi se že definitivno premagalo pogubonosni vpliv oportunistov, bi bilo danes mogoče gledati, takoj ob pričetku boja veliko bolj daleč.

Težkoče in slabosti, za koje krivdo ne nose komunisti in proti kojim se bodo ti poslednji bojevali, nikakor ne ovirajo, da bi akcija za odstranitev in premaganje te teh ne bila splošna mobilizacija delavstva za veliki boj proti delodajalcem in reakciji, boj, ki bi istemu povrnil zaupanje v samega sebe ter ga v tem boju pobratil. Ta boj mora vesti delavce v enotno organizacijo njegovih sil, potom katerih se mora uničiti stroj gospodarskega in političnega zatiranja.

SODRUGI DELAVCI!

Komunistična stranka pozdravlja torej veliko mobilizacijo sil delavcev in kmetov Italije, katero predlaga kot takojšnjo in najnujnejšo akcijo. Združeni v tej veliki revolucionarni armadi, ogibajoč se spletkarijam in nakanam nevrednih voditeljev, vsi delavci Italije bodo korakali po poti svojega podviga ter šli naproti pridobitvi svojih zahtev:

Proti meščanski ofenzivi s splošno stavko po vsej državi!

Proti belim tolpam z njih lastnimi sredstvi organizacije in oboroženе akcije!

Proti nakani meščanskega sodelovanja, za vlado delavcev in kmetov!

Živila proletarska revolucija!

Živel komunizem!

OSREDNJI ODBOR
KOMUNISTIČNE STRANKE ITALIJE

Grenek je kruh delavske družine.

Strankin apel

Tudi med slovenske proletarce prihaja strankin apel v času, ko vidijo oni, kako so splavali po vodi vsi upi, ki so jih stavili na narodne poslance in je v njih oživela volja bojevati se na polju razrednega boja. Kakšna je vsota vseh tistih pridobitev, ki so si jih narodnjaki obečali od parlamentarnega delovanja: na šolskem, jezikovnem, upravnem, političnem polju, v vprašanju nesrečne vojne odškodnine itd.? In ako je vsota vseh teh pridobitev, že v meščanski družbi dosegljivih ustavnim potom, enaka ničli in še pod ničlo--ker so narodnjaški politiki za razne koncesije ubili v ljudstvu še ono mero narodnega čuta, ki predstavlja eno stopnjo v njegovem naprednem razvoju — kaj so dosegli narodni voditelji za poboljšanje vsakdanjega življenja delovnega ljudstva? Ničesar! *Odtod* spoznanje, ki privaja slovenske primorske proletarce v vedno večjem številu v *razredno* strokovno organizacijo v *razredno* politično stranko, v Komunistično stranko Italije, na polje protiustavnega razrednega boja, na pot nezakonite meščanske vojne.

Strankin apel je bil objavljen 2. t. m. na predvečer narodnega sveta Splošne delavske zveze in ko je bilo kovinarsko gibanje v polnem teku! Toda njegova vsebina ni bila namenjena delegatom na narodnem svetu zveze, pač pa se politični manifest obrača preko narodnega sveta, katerega reformističen izid se predvideva, na širše množice organizirane v strokovnih organizacijah, vsakega kraja in brez razlike političnega prepričanja — torej tudi na jugoslovanske delavce in kolone v tej pokrajini, *za storitev enotne proletarske fronte od zdolaj gor*, proti volji sindikalnih funkcionarjev *proti kapitalizmu.* Na splošno stavko kovinarjev pokazuje apel kot na dokaz zmage komunistične taktike, *«za splošno stavko po vsej državi»*, ki je zajela zavedno kategorijo kovinarskih delavcev, ne dopušča pa apel nobenega drugega predvidevanja, kot razširjenje kovinarske stavke še na druge kategorije — za stavkin uspešen izid, ali pa v slučaju osamljenega stavkanja — neuspeh. Konec kovinarske stavke, kakor so ga odredili reformistični sindikalni voditelji in nadaljevanje stavke s strani mase dokazuje ravno to.

Strankin apel je utemeljevanje teh dejstev z narodnega stališča, z ozirom na položaj po vsej državi. Nam je treba le, da opozorimo jugoslovanski proletariat Juliške Benečije, kako se splošni položaj delavskega gibanja v tej državi odraža na naših domačih razmerah. Še včeraj je slov. tržaško gla silo z zvitimi očmi bedasto vprašalo: *Kaj pa naši komunisti? Ali ne mislijo — sodelovati?!* Ne smejte se preveč! Sam največji zagovornik sodelovanja, reformist D'Aragona, tajnik Splošne delavske zveze, govori resnejše o sodelovanju z meščanskimi vladami. Direktno sodelovanje z meščansko vlado v Italiji v tem trenutku bi bila, kakor pravi D'Aragona, «roba da pazzi» t. j. *delo norcev.* Povedal je sam razloge zato — ker ni v državni blagajni niti toliko sredstev da bi se mogel napraviti reden proračun, ne da bi se obremenilo proletariata. Za nas komuniste so pa najtehnejši razlogi oni, ki jih poleg tega navaja strankin apel.

Kaj pa je prineslo sodelovanje političnih strank z državnimi oblastmi v tej deželi? In tisto «mirno sožitje», katerega propovedujejo narodnjaki — zlasti klerikalni — voditelji?! Znano je, da narodnjaki ne morejo izposiliti od vlade niti tistega, za kar zastavljajo vse svoje napore in ves svoj ugled. Požgane vasi v Istri in nazadnje na Goriškem ter fašistovski udarci, ki so jih morali utrpeti slovenski delavci in kmetje navajeni po narodnjakih na državno poslušnost in zaupanje v pravičnost državnih organov, potrjujejo v celosti utemeljenost našega naziranja.

V strankinem apelu se glasi:

Komunistična stranka oznanja to taktiko (sodelovanja) kot taktiko izdajalstva. Ona poziva vsakega delavca in kmeta, kakršnekoli stranke član je, da pove, ali ni fašistovska akcija tesno spojena in vzdržana z močjo oficialnih organizacij države, policijskih, vojaških ali sodnijskih, in ali je verjetno, da bi bili kr. stražnik, karabinjer, sodnik uporabljeni za potlačenje fažizma in za obrambo proletarcev proti njega nasilnostim in hudodelstvom.

Za sodelovanje in proti!

V dneh 3., 4., 5. in 6. t. m. je zboroval v Genovi Narodni svet Splošne delavske zveze, na katerem je bilo zastopanih približno 1 milijon in četrt organiziranih delavcev.

Narodni svet je bil sklican zato, da določi Splošni delavski zvezi taktiko, po kateri naj bi se v bodoče ravnala, da premaga težkoče proletarskega gibanja v Italiji in da ubrani proletariat pred kapitalistično ofenzivo in pred vedno bolj naraščajoče protidelavsko reakcijo.

Splošna delavska zveza, ki jo vodijo reformisti, je navezana na pogodbo, ki jo je sklenila z Italijansko socialistično stranko že davno in koja pogodba je zadnji strokovni kongres zopet potrdil. Po tej pogodbi sta imeli obe imenovani proletarski organizaciji dolžnost se medsebojno podpirati. Soc. stranka je imela nalogo ravnati se v slučaju strokovnih gibanj po sklepih in navodilih Splošne delavske zveze, dočim je imela ta poslednja nalogo ravnati se v slučaju političnih gibanj po sklepih vodstva socialistične stranke. S to pogodbo je bil ustvarjen v proletarskem gibanju dualizem, ki je povzročil delavstvu veliko škodo.

Imenovana pogodba je bila dejansko iluzorična. Splošna delavska zveza jo je večkrat kršila in to vsikdar so smatrali reformisti za potrebno upreti se maksimalistični taktiki Socialistične stranke. Proletarskega gibanja ni mogoče ločiti na politični in strokovni del. Vsako strokovno gibanje, vsaka stavka najmanjše delavske kategorije je strogo spojena s političnim položajem dežele. Zato mora biti vodstvo proletarskega gibanja enotno. Neprijetnosti dualizma so prišle na dan vsikdar, kadar je bil potreben v slučaju strokovnih gibanj nastop politične stranke. Reformisti v Splošni delavski zvezi so zahtevali naj bi se uporabilo v takih slučajih upliv in moč socialističnih poslancev na način, ki naj bi odgovarjal reformistični taktiki. Tega pa ni moralo maksimalistično vodstvo Soc. stranke dovoliti, ker bi tako kršilo sklepe svojih kongresov. Reformisti so čutili, da tako ne more več naprej in so očitali maksimalistom, da so oni krivi, ako ne morejo narediti poslanci v parlamentu nič koristnega za proletariat. Ko so se pa čutili dovolj močne, so povzročili v skupini socialističnih poslancev ono razpravo, na kateri se je izrekla večina za sodelovanje na vladi z meščanskimi strankami. Splošna delavska zveza se je takoj izrekla za to taktiko, ki jo je pa socialistično vodstvo obsodilo. Ker pa stoje reformisti na stališču, da se ne pride z dosedanjo maksimalistično taktiko nikamor so povzročili, da je sklicala Splošna delavska zveza ta narodni svet, ki naj bi določil kakor smo že omenili, tej največji organizaciji italijanskega proletariata bodočo taktiko.

Na prvi pogled se je zdelo marsikomu, da se je reševalo v Genovi le vprašanje o odnošajih med Splošno delavsko zvezo in socialistično stranko. To bi se bilo zgodilo le tedaj ako bi bili organizirani v Splošni delavski zvezi le maksimalisti in reformisti. Ker so pa združeni v tej zvezi tudi delavci drugih proletarskih strank, je postal ta svet važen za vse proletarske skupine, torej za ves italijanski proletariat.

Komunisti so na narodnem svetu Splošne delavske zveze, sledeč svojim načelom in taktiki, predlagali predvsem, da se povabi na zborovanje tudi zastopnike Delavske zveze in predstavnike političnih proletarskih strank, da se vočigled resnega trenutka zavzame skupno stališče. Predlog je bil seveda odbit. Glavni predlog komunistov je bil za proglasitev splošne stavke vseh kategorij, takoj ko je prizadeta ena kategorija delavcev in seveda proti sodelovanju. Komunisti so za odpoved pogodbe med Splošno delavsko zvezo in Socialistično stranko in za tiste odnošaje z zvezo, ki jih ustvarijo posamezne politične proletarske stranke s svojim sindikalnimi skupinami v nji.

Reformisti (konfederalisti) voditelji zveze so predali predlog za sodelovanje — ko se pokaže za to ugodno stanje in proti splošni stavki. So za vzdržanje pogodbe s Socialistično stranko, ako gre ta ž njimi in proti pogodbi ako stranka ne odobri njih taktiko sodelovanja.

Maksimalisti (največja vmesna struja, Serratijevci) so tudi za splošno stavko, samo se mora to pripraviti, da bo njen uspeh gotov ter so proti sodelovanju za vzdržanje pogodbe s svojo stranko.

Tretjeinternacionalisti (Lazzarijevci) soglašajo po izjavah svojih voditeljev popolnoma s komunisti.

Centristi (Baratono-Marzetto) se krijejo bolj z reformisti kakor z maksimalisti in so za nekako *razumno uporabo* parlamentarnih sil.

Po glasovanju so glasovi odpadli tako-le:

Komunisti	249.519
Reformisti	537.351
Maksimalisti	250.472
Tretjeinternacionalisti	34.784
Centristi	43.533
Vdržalo glasovanja	12.030
Vseh glasujočih	1,127.689

Iz tega je razvidno, da absolutne večine ni dobil na narodnem svetu nihče, pač so dobili relativno večino reformisti, ki bodo dajali kakor dosedaj smer Splošni delavski zvezi do prihodnjega kongresa. Pred tem kongresom, se vrši pa oni Socialistične stranke, kjer se bo izvojevala glavna in končna bitka med pristaši in nad nasprotniki sodelovanja v stranki. Od izida tega političnega strankinega kongresa bo odvisno nadaljno življenje zveze.

Komunisti stojijo slejkoprej v boju proti vsem onim, ki bi hoteli iz Splošne delavske zveze, te največje organizacije proletariata Italije, napraviti lestev za vstop v meščansko vladio in se borijo za ustvarjenje vlade delavcev in kmetov.

Kovinarska stavka

Pogajanja, ki so se vršila prošli teden med zastopniki narodnega agitacijskega odbora kovinarjev in industrijalci, pod pokrovitelstvom vlade v Rimu, so po zaslugi reformističnih vodij «Fiom» dovedle do konca stavke.

Reformisti so privolili v sporazum z industrialci po katerem se ti odpovedo svojim zahtevam pred stavko, kakor oni, da se odpravijo delavne obleke za kovinarje in po kateremi se znižajo do klade v glavnem za L 2, zviša pa se dnevna plača za L 0.10 na uro.

V soboto zvečer sta agitacijski odbor in osrednji odbor «Fiom» pozvala kovinarje, da se vrnejo kakor ponedeljek na delo. Ne vsi delavci so se odzvali temu pozivu voditeljev, ki so sramotno kapitulirali pred industrialci in vlado in nadaljuje se po več krajih stavka kakor v Rimu, Bologni, Napoliju in Toscani.

Tako niti v Julijski Benečiji, za katero je bil izdelan poseben sporazum, ni še vse jasno. Kovinarji v Tržiču stavkajo naprej.

Medjunarodni pregled

(Rudarski štrajk v Americi — Demonstracije u Bugarskoj — 40 milijuna ljudi bez posla.)

Već se tri meseca navršavaju kako su američki rudari stupili u borbu i sva je prilika, da će podleći, a to samo radi načina borbe njihovih amsterdamskih vodja. Kad je centralni komitet Rudarske internacionale za vreme sindikalnog kongresa u Rimu ponudio američkom rudarskom savezu pomoć, ovaj je to odbio, ali je ipak centralni komitet Rudarske internacionale uputio apel rudarima Evrope, da za vreme američkog štrajka ne preuzimaju nikakvi prekovremeni rad, jer je američka vlada, kojoj zalihe ugljena idu kraju, naručila u Engleskoj 250.000 tona ugljena, a sprema uvoz od 1 milijuna tona uglja mesečno iz Engleske. Međutim su kršćanski socsindikalne vodje u Nemačkoj i Češkoj sa posrednicima rudnika sklopili ugovor o 4 i 6-satnom prekovremenom radu u nedelji. Zaključak taj su zastupnici četiri rudarska saveza većinom glasova odbili. Socialistički «Vorwärts» naziva to odbijanje prekovremenog rada sa strane rudarskih radnika: «veličanstvo sindikalne discipline». Tako su vodje počinile izdajstvo nad masama i prekršili sporazum u Rimu o solidarnoj pomoći rudarima u Americi. A obični radnici spasili su interese i održali reč, koju su njihove vodje sramno izdali!

Ovaj postupak najbolje svedoči kako sebi Amsterdamci predočuju klasnu solidarnost. A «Vorwärts» onda još piše, da je to učinjeno «da se spasi nemačka valuta i da spreči uvoz stranog ugljena u Nemačku».

Uistinu stvar je bila ovakva: Prekovremeni rad je trebao amsterdamcima da nemački ugalj šalju u Englesku, a engleski u Ameriku, da tako što pre slome rudarski štrajk u Americi!

*

Na 4. juna bile su u Sofiji velike internacionalne manifestacije na kojima su sudelovali zastupnici Rusije, Nemačke, Grčke, Turske itd. Ove se pretvorile u ogromne demonstracije u korist internacionalnog proletariata, a protiv reakcije. Sa 6 tribuna govorili su zastupnici stranih zemalja pred masom od 40.000 ljudi. Prihvaćene su oštre rezolucije protiv proganjanja radništva u Jugoslaviji, Rumunjskoj i Grčkoj. Drugovima po tamnicama celog sveta odaslani su bratski pozdravi. Kontrarevolucionarima sa planovima protiv Sovjetske Rusije dovikuje bugarske radne mase: «Ruke sebi!» Veliko delo ruskih radnika i seljaka delo je internacionalnog proletariata, delo je svih potlačenih naroda celoga radnog čovečanstva. Ne rat, nego mir i savez sa Sovjetskom Rusijom!

*

Na celom svetu imade 40 milijuna besposlenih, koji vode život nedostojan čoveka, te su osudjeni na smrt od gladi. Ovo su sve žrtve krize kapitalističkog poretka.

Zemaljsko veće Opšteg radničkog saveza

U dugom trajanju kapitalističke ofenzive vodstvo Opšteg Radničkog saveza je svim silama sabotiralo odbranbenu borbu proletariata — svojom taktikom *od slučaja do slučaja*. Dabogme da su pojedine kategorije radnika jedna za drugom podlegale u borbi ostavljene svaka sama sebi. Tek u retkim slučajevima, gde su radnici protiv volje vodstva O. R. S. vodili borbu na širim osnovima, moglo se odoleti nekim napadima kapitalista.

Kapitalistička ofenziva je postigla svoj vrhunac i zagrozila je da nas potpuno uništi, ako je ne slomimo i ne prečijemo u kontraofenzivu. To oseća svaki proleter i u proletariatu je porasla volja za borbom. Otuda i vidimo da proletariat traži najbolji način borbe, a svaki radnik zdravog razuma mora da uvidi kako je borba jedino onda uspešna ako je opšta, jedinstvena borba celog proletariata. Poslednji veličanstveni štrajk kovinara pokazuje nam da proletariat usvaja zajedničku borbu svih — kako je komunisti preporučuju. Badava se vodstvo O. R. S. oblupiralo opštem štrajku kovinara, trudilo se da ga lokalizuje, volja revolucionarnog proletariata je došla do izražaja. Radnici svih struka zahtevaju opšti štrajk svih struka, jer vide da imaju pravo komunisti kad vele, da samo akcija celokupnog proletariata može slomiti ofenzivu kapitalista i povesti *nas* u ofenzivu.

Iako je proletariat prisilio vodje O. R. S. da proglase opšti štrajk kovinara, oni se ipak trude da unište borbenost radništva, i da upregnu proletariat u sudelovanje na utvrdjenju kapitalističkog sistema, hoće da ostvare t. zv. kolaboraciju sa buržoazijom, što znači izumirenje klasa. Dabogme da je to moguće samo onda ako proletariat napusti svoje interese i preda se na milost i nemilost kapitalista.

Pošto se položaj izvanredno zaoštrio, vodstvo O. R. S. se osećalo prinudjenim da sazove zemaljsko veće O. R. S. koje se održalo u Genovi (3.—6. jula). Veće je imalo da odredi taktiku, koje treba da se drži vodstvo u neposrednoj budućnosti. Razume se, vodstvo je htelo da «uzakoni» svoju taktiku, htelo je, da veće odobri taktiku kolaboracionizma, a mislilo je da će postići većinu u veću svojim makinacijama pri izboru delegata, što je običaj svih socializdajica oduvek.

Stvari su medjutim pošle malo drugačije i plan im se nije potpuno ostvario. U veću se pojaviše nekoliko struja, od kojih su najvažnije tri: socialisti-kolaboracionisti (pored vodstva O. R. S.), komunisti i — smušenjaci — t. zv. maksimalisti. Borba se u glavnom vodila oko toga, da li O. R. S. treba da bude odbranbeno i napadno oružje proletariata protiv kapitalista — kako to zahtevaju komunisti i sav borbeni proletariat, ili sredstvo za podjarmljivanje proletariata i za sticanje kraljevskih ministarskih stolica — kako to hoće kolaboracionisti. Te dve grupe su bile jedine sa odredjenim programom; a smušenjaci su samo papagajski klepetali.

Predlog vodstva O. R. S. (kolaboracionisti) sastojao se u ovome: O. R. S. treba da se drži pravca, koji mu dadnu reformsiti. Socialistička stranka treba da ovlasti svoje poslanike, da mogu podupirati onu vladu, koja bi se pokazala voljna da štiti interese radnika (a po potrebi i da udju u vladu); sindikalna akcija treba da bude u suglasju s takom parlamentarnom akcijom.

Protiv toga je stajao predlog komunista, koji sastoji iz ovih glavnih tačaka: *Jedinstveni front celokupnog proletariata u odlučnoj i bezobzirnoj borbi protiv kapitala; vlada radnika i seljaka, koja ima da osigura opstanak, i dobrobit radnog naroda; opšti štrajk svih struka; i oružanje proletariata.*

Maksimalisti (Serratievi smušenjaci) su hteli «nepomirljivu» borbu protiv kapitalista, protiv kolaboracionizma su, ali im ne treba ni opšti štrajk ni oružanje proletariata, ni radnička i seljačka vlada. Oni neznaju kako treba da se vodi ta «nepomirljiva» borba, znaju samo da valja očuvati O. R. S. pod komandom socialističke partije.

Pri glasanju nije odnela pobedu ni jedna struja. Kolaboracionisti su dobili — istina — najveći broj glasova, ali je skup svih ostalih glasova viši od njihovih, a svi su ostali protiv kolaboracije. — Glasanje je pokazalo da upliv komunističke stranke u sindikatima iz dana u dan naglo raste, a to je znak da naša stranka jedina ide pravim putem, kojim će proletariat izići iz ovog teškog položaja. Pokazalo se ujedno svu bezglavost socialista, koji su se izmedju sebe podelili u 4—5 nepomirljivih grupa, od kojih je jedna (t. zv. trećointernacionalisti) glasala sa komunistima. — I pokazalo je glasanje u veću svu nemaksimalističnost «maksimaliste» Serratia, koji je pao u jednu sitnu manjinu u krilu vlastite stranke, dok su strankom ovladali otvoreni reformisti.

Jedini zaključak veća jeste taj da se sazove u što kraćem vremenu (još u toku ove godine) Opšti sindikalni kongres, koji će tačno odrediti držanje O. R. S., a dotle ostaje dosadanje reformističko vodstvo ovlašteno da deluje kako nadje za potrebno. — Dabogme, taj kongres će se održati posle kongresa Socialističke stranke, jer taktika O. R. S. zavisi od taktike stranke.

Loša strana ovoga veća je u tome što nije donelo jasan plan za odbranu proletariata od kapitalističke ofenzive. Odluka o tome ima da padne (po računu socialističke većine), dok se socialisti razpadnu u bezbroj sitnih strančica, ili dok se nekako nagode medju sobom. Drugim rečima, oni su rekli proletariatu što stoji u borbi na život i smrt: ne cikni magarče dok trava ne naraste.

Medjutim, to veće je pokazalo — sjajno pokazalo — i svoju dobru stranu. Pokazalo je proletariatu da socialisti ni najmanje nisu sposobni da povedu proletariat u borbu za odbranu njegovih najprečih interesa, a kamoli za oslobodjenje. Naprotiv, velika većina socialista se izjasnila za otvorenu izdaju proletarskih interesa i revolucionarne borbe, a za kolaboraciju sa buržoazijom. U ovom veću je uspelo našim drugovima da prisile socialiste na međusobnoj razračunavanje i na sledećem kongresu će oni morati ili da se razcepkaju ili da svi složno nastupe protiv proletariata. U tome leži dobra strana i veliki uspeh ovog veća. — Dole sa revolucionarnim maskama!

Teški položaj, u kome se proletariat nalazi, ne sili nas samo da razkrinkavamo socializdajice, već u prvom redu nas sili u akciju — da učinimo kraj drskosti kapitalista. Proletariat oseća potrebu za borbom, žedj za pobedom oseća proletariat, a ona će se postići samo u zajedničkoj borbi celokupnog proletariata i preko lešina socializdajica.

Komunistička stranka je u službi proletariata, u službi socialne revolucije i zato svim silama nastoji za proširenje i produženje klasne borbe. Na našim zastavama su krvlju ispisane reči: *Opšti štrajk svih struka! za očuvanje osmočasovnog radnog dana i protiv svakog snižanja plate!*

Jedinstveni front i naoružanje proletariata! protiv socialne i političke reakcije!

Radnička i seljačka vlada je jedina sposobna da poboljša položaj radnog naroda!

To su zadatci, koje je sebi postavila Komunistička stranka i koji se moraju ostvariti ne čekajući i ne osvrćući se na zaključke reakcionarnog socializdajničkog vodstva. Poslednje borbe proletariata pokazuju da je to volja celokupnog radništva i svi oni, koji se tome nasuprot stave, biće pregaženi. I pored sabotaže jedinstvenog fronta od strane socializdajica, pored nasilja sindikalne birokracije, sledeći sindikalni kongres će još jasnije pokazati, da je Komunistička stranka jedina na pravom putu i da je s njom revolucionarni proletariat.

AZ-BUKI.

Leninova bolest

buržoazija i komunisti

Mi smo već naučili da slušamo i da čitamo po buržoaskim novinama o tome kako je Lenin bolestan, ne može iz postelje, izgubio moć govora i pravilnog mišljenja, pa i umro. Već devedeset i devet puta je umro Lenin, po tim vestima iz tvornica laži, i svaki dan ponovo umre po nekoliko puta. (Musa Kesedžija je imao tri srca — a Lenin će onda svakako imati tri hiljade srdaca.)

Beogradski papagaj Krsta Cicvarić je već davno rekao jednu istinitu glupost, rekao je naime: «Kad vlada hoće da se učvrsti, ona se pričinja kao da joj je poldžaj vrlo čvrst». (Ako baš nije doslovce to rekao, a ono reče nešto u tome smislu.) Ta glupost ne treba da se pripiše samo beogradskoj vladi, već čitavoj buržoaziji. Ti naši neprijatelji — koliko su glupi — misle da je komunistički pokret stvorio Lenin, onako radi svoje zabave, misle da ne bi bilo revolucije kad ne bi bilo Lenina i da bogme veruju da je to svejedno: smrt Leninova=smrt revolucije. A pošto im smrt proletarske revolucije najviše na srcu leži, i oni uzto glupi, razume se da neprestano viču kako je Lenin umro.

Šta hoće oni da postignu s tom vikom? — Nešto svakako hoće i to nešto evo u čemu sastoji: Drug Lenin je na prvom i najvažnijem mestu u prvoj državi radnika i seljaka, — zato što ga svesni proletariat drži prvim medju prvima. To zna i vidi buržoazija. Ali ona misli da smo i mi idealisti sitnoburžoaskog kova i da smo revolucionarni samo dotle dok nas vodja (u ovom slučaju Lenin) zagreva svojim lepim rečima. Zato ti naši protivnici hoće da nas uvere kako je nestalo ugljena u našoj mašini, to jest da nam je nestalo vodje, i nadaju se da će svesni proletariat odmah izgubiti glavu, zbuniti se, uplašiti i — pokoriti. S druge strane, ima i u njihovim redovima ljudi koji uvidjaju da proletarska revolucija nije šala, ni dečja igračka i već su izgubili volju da se bore protiv nje. Medjutim i ovi misle da u samom Leninu leži sva snaga komunističke revolucije i počeše da ga poštuju iz straha, kao što magarac poštuje batinu. I sad, ne samo da nas hoće da zaplaše oni klasno svesni buržuji, već hoće i svoje kukavne saveznike da ohrabre širenjem glasova o smrti, ili nesposobnosti druga Lenina. U tu svrhu, na primer, izmisliše i bajku o poverenju (ako hoćete — o ljubavi) bankarskih krugova prema Leninu, pa vele: kad nestane Lenina — nestaće i kredita (poverenje prema radničkoj i seljačkoj republici).

Toliko smo već naučeni na te priče, da ih i ne sluša više ni jedan radnik. Kad nam ko pripoveda o tome, mi obično odmahnemo rukom i nasmijemo se. Niko neće ni da misli o tome, jer nam nije ni potrebno ni milo da drug Lenin umre.

A ipak, treba mi da mislimo o tome. Drug Lenin je čovek, od mesa, krvi i kostiju, kao i svi drugi ljudi, pa — ako baš ne danas — nekad mora da umre i naši neprijatelji će imati pravo kad poslednji put reknu da je Lenin umro.

Bez sumnje, ta vest neće ni jednog svesnog i iskrenog revolucionera obradovati. Kad drug Lenin ne bude mogao da služi revoluciji kao do sad, kad ne bude mogao ništa da nam pomogne, ili kad umre, za nas će to biti ogroman gubitak. Mi čuvamo i moramo da čuvamo svaku — i najmanju — snagu, jer nam vrlo mnogo snage treba da izidjemo iz ovog pakla zemaljskog i još će nam dugo trebati. Kako da ne osetimo mi gubitak druga Lenina, kad nas boli gubitak svakog pojedinca od nas najobičnijih proletera! — Stvar nije ni malo mila, ali je ozbiljna i — hteli mi ne hteli — jedanput će se dogoditi. Mi moramo da budemo pripravni i za taj slučaj.

Onaj učitelj je dobar učitelj koji ostavi za sobom dobre učenike. A, da je dobar učitelj, to priznaju drugu Leninu, i naši najlju̇ći neprijatelji. Na nama je da ne ostavimo na cedilu našeg najboljeg učitelja i da se zbilja pokažemo učenicima — dobrim učenicima, najboljeg učitelja. I ako budemo takvi, neće nas zbuniti ni uplašiti nikakav dogadjaj, pa ni sam gubitak našeg najboljeg druga i učitelja.

Kao svesni i revolucionarni proleteri, nesmemo nikad da zaboravimo ono čemu nas sam drug Lenin uči. Svaki čovek se rodio i zato svaki mora i da umre. Svi veliki historijski dogadjaji, sve promene u ljudskem društvu dolaze zato što su potrebne tome društvu, zavise od materialnih potreba ljudskog društva, od načina proizvodnje, dakle — od stupnja obrazovanosti toga društva. Ljudi podižu kulturu (obrazovanost) zato što im je ona nužna za lepši život, a razvitak kulture stvara nove uslove za život i uredjenje društveno mora da odgovara tim uslovima ako hoćemo da zadovoljimo naše potrebe. Dakle, nije Marx rodio misao o komunističkom društvu, niti je Lenin rodio svetsku revoluciju, već je nužda rodila njih obojicu. Ljudi su stvorili industriju, da olakšaju i poleپšaju život; industrija je stvorila proletariat; a proleterska beda rodila potrebu za komunističkim društvom, revoluciju, pa i Marxa i Lenina. Proletariat nije zato avangar. revolucije što bi se možda proleteri radjali pametnijima od ostalih ljudi, već zato što proletariat najviše trpi u ovom društvu. — Nužda nam sama pokazuje put, a mi treba samo da naučimo jezik te nužde, to jest da u pravo vreme pogodimo pravi put, jer što zakašnjavamo — više trpimo.

Tome nas uči drug Lenin. On je i u najtežim časovima znao da pogodi pravi put, on odlučno razume nuždin jezik, i znao je da izvede iz ćorsokaka (ulice s jednim otvorenim krajem) i onda kad mi možda ne bi izašli, ili bi bar zakasnili. Ali on i nas uči da razumemo taj nuždin jezik, uči nas da promatramo i proučavamo svet i život sa materialističkog stanovišta. Mi možemo i moramo to da učinimo, pa da se s tim znanjem poslužimo.

Ne strah pred prirodnim pojavama, već borba i učenje u toj borbi. To je put druga Lenina, to je naš put i put revolucije.

Domače vesti

Javni shod rudarjev v Idriji

Oblasti v Idriji so se dolgo časa protivile, da bi dovolile idrijskim rudarjem javni shod in one so že vedele zakaj. Erar je tiho pripravljal napad na delovni čas, vedel je tudi da raste med delavstvom nezadovoljnost radi nezakonitih «denarnih» (plačilnih dni) in radi brezposelne podpore, ki naj bi se napritila idrijskemu eraričnemu delavstvu. Toda zavedno delavstvo se ne da dolgo tiščati k tlom, tako so si poiskali tudi idrijski rudarji pot, da pokažejo svojo bojno voljo in da dajo izraza svojemu odkritemu mišljenju.

V petek 7. t. m. je bil v Idriji rudarski medpokrajinski tajnik, *Pippan*, ki je bil prišel sem, da se določi višina prispevkov za centralo in za medpokrajinsko tajništvo. Ko je bilo to doseženo, mu je delavstvo razložilo svoje stališče glede «denarske», glede čezurnega dela zunanjih delavcev in glede plačevanja brezposelne podpore, ter zahtevalo, da se skliče javen rudarski shod. Predsednik federacije in Pippan sta na to šla h komisarju, ki je shod dovolil, pod pogojem, *da se ne bo razpravljalo na shodu političnih vprašanj.* Toda tudi to je bilo preveč nekaterim fašističnim pisarjem na komisariatu, ki so skušali tik pred shodom zmešati štrene z novimi zahtevami, češ, da smejo na shod le člani rudarske sekcije. Ti pisarji so menda nad glavarjem toda nakana se jim vendar-le ni posrečila, ker se idrijsko delavstvo ne da provocirati ali pa celo plašiti. V soboto zvečer se je vršil v rudniškem gledišču impozanten shod, ki je menda tudi idrijski uradni gospodi pokazal, da rudarji v Idriji niso kaka čreda ovc.

Govoril je prvi tajnik Pippan, ki je pozdravil idrijske rudarje v imenu severnoitalijanskih rudarjev, za njim pa sodrugi Vidmar, Ferjančič in dr., ki so pojasnjevali zgorajnavedena vprašanja.

Rudniška uprava je začela nagovarjati delavce v žgalnici in vnanjske, da naj bi delali čez ure, obetajoč jim doplačila. Stem je prišlo tako daleč, da delajo delavci v žgalnici že po 12 ur. Pomisliti je treba, da je delo v žgalnici najbolj škodljivo in da se je pred vojno delavstvo leta in leta borilo za to, da je doseglo, da se je delalo samo po 6 ur in samo po 1 mesec v letu za vsako partijo. Sedaj pa se dela po 3 mesece v letu in poleg tega, v posameznih slučajih še celo po 12 ur. Govorniki so to dejstvo ostro obsojali in pozivali delavstvo, da se odreče temu nasilstvu.

Po splošnem rudarskem zakonu in poznejših določbah, se morajo izplačevati idrijskim rudarjem mezde vsakih 14 dni. Med vojno pa je država ta red izpremenila, tako da se splačujejo mezde samo vsak mesec na 18., dočim dobijo vsakega 4. rudarji samo neke predujme. Državi ostajajo tako stotisočaki brezobrestnega delavskega posojila v blagajni. Tako podpira delavstvo erarični fisk, dočim mora samo gladovati. To ni v ničemur opravičeno, zato se je pozvalo erar s posebno resolucijo, da se za naprej drži zakona.

Posebno ogorčenje pa vlada v delavski Idriji radi zahteve, da naj bi plačevalo brezposelno podporo tudi eraično delavstvo. Eraično delavstvo ni delavstvo z običjno delavsko pogodbo. Do sedaj je veljala norma, da se eraričnega delavca ni moglo odpustiti iz službe, ne da bi bil kaj zagrešil in ne da bi bil prej disciplinarno obsojen. Tudi dobe rudarji starostne penzije. V uradnem seznamu krajev, kjer morajo delavci prispevati za brezposelno podporo, Idrija ni navedena. Poleg tega so govorniki naglašali, da svetovne vojne ni zakrivilo delavstvo, torej tudi ne brezposelnosti, ampak da je vse to zakrivila kapitalistična gospoda in da je za to ona dolžna skrbeti, da bo delavstvo dobilo podpore v brezposelnosti. — Tako se je glasila tudi resolucija, ki je bila sprejeta z burnim odobravanjem.

Končno so govorniki dokazovali, da je potrebna enotna fronta, ako naj se vzdrži te zahteve in da je torej tudi sveta dolžnost vsakega delavca, da je strokovno organiziran.

Atentat

Dosedaj nismo smatrali za potrebno da pišemo o atentatu, ki se je izvršil na posl. Ščeka v Števerjanu. Sedaj pa moramo izpregovoriti tudi mi par besed o tem.

V predzadnji številki smo prinesli izjavo števerjanskih nabornikov, v kateri pozivajo le-ti pisca uvodnega članka *«Politika samokresov»* v «Goriški straži», da se podpiše s polnim imenom, drugače da je lažnik in obrekovalec ter so pozvali Ščeka, da jim pove, kje in kako se je izvršil atentat. Zadnja «Goriška straža» objavlja izjavo Ščeka o atentatu. Iz te izjave je razvidno, da se na Ščeka ni izvršil noben atentat. Posl. Šček se je samo tako zbal rdeče zastave nabornika, da je v mrzličnem strahu slišal od bog ve kod zagrmeti dva strela. (Bila je takrat nevihta, kakor pravi sam!)

Dogodke po atentatu opisuje Šček tako: «G. kurat je bil zelo žalosten in obenem hud, a jaz sem mu hladno odgovoril: *Kaj hočeš, pijani so bili, je teh nebroj in ne zamerim preveč.*

Ko me je čez par dni oblastvo orožnikov iskalo, sem izjavil: *«Nimam razloga, da bi koga osebno denunciral, ker napadalcev ne poznam».*

Sedaj vprašamo mi posl. Ščeka zakaj je naprtil «atentat« na celo Komunistično stranko in je obdolžil slov. komuniste politike samokresov, ako so bili njegovi napadalci pijanci, katerih je nebroj. In vprašamo ga zakaj je obdolžil števerjanske nabornike atentata, ko napadalcev ne pozna?! (Eden «atentatorjev» je bil na denunciacijo kurata Sedeja tudi aretiran.)

Povemo še, da so števerjanski fantje — ne komunisti — vložili proti posl. Ščeku tožbo radi obrekovanja in dolženja po nekrivem.

V izjavi pove Šček tudi, da za časa napada ni imel pri sebi orožja. Drugače.... (Pozivamo mlade delavce na deželi, da razorožijo tega fantalina, ko se zopet prikaže kam in da mu dajo molitvenik v roke, ako želi imeti pri sebi kak škapulir).

Prav tako!

Prodana mladina

Mladinsko društvo «Prosveta», ki se sili s svojimi podružnicami tudi na deželo, je dobilo velikodušen dar, za katerega se zahvaljuje na sledeči način:

ZAHVALA. Društvo «Prosveta» v Trstu se tem potom najprisrčneje zahvaljuje Tržaški hranilnici in posojilnici v Trstu za naklonjeni dar 4000.— lir želeč, da bi ta naš slovenski zavod našel mnogo posnemalcev.

Delavsko-kmečka mladina ve sedaj, odkod zajemajo denar mladi nacionalistični agentje, ki prihajajo med njo, da jo učijo zabave, plesa, veselic, vse to v narodnem duhu. Tudi izleti in predavanja so plačani s tem denarjem, ki je iztisnjen — kot obresti — iz delavskih družin ali je priveržen po tržaških botegarjih in oštirjih.

Sestanek briskih kolonov

V nedeljo dne 16. t. m., ob 4. uri pop., se vrši sestanek briskih kolonov in sicer v Kozani, v gostilni Reja.

Vabljene so vse stanovske organizacije poljedelskih delavcev. Števerjanska sekcija naj pošlje enega zastopnika. Tisti kraji, v katerih ne obstojijo še poljedelske organizacije, naj pošljejo po enega ali več zaupnikov.

Prisotnost omenjenih zastopnikov in zaupnikov je nujno potrebna, zato da pretresemo položaj in da izdelamo načrt za boj, ki ga bomo morali voditi proti našim izkoriščevalcem.

Tajništvo
Zveze poljedelskih delavcev.

Zahvala

Največja hvala vsem, ki so se udeležili pogreba dragega nam sina in brata Franca, ki se je vršil dne 8. julija. Posebno se zahvaljujemo nositeljem krste, darovalcem in nositeljem rož.

Družina Krainer.

Proletarci pomagajte svojemu listu!

Ti dragi čitatelj, ki zvesto sledi temu, kar piše tvoje glasilo — glasilo delavca in kmeta — ki si ocvajaš potom revolucionarnega čtiva tiste nauke, katere sta učila že pred petdesetimi leti naša velika učitelja Marx *in* Engels, *— ali se zavedaš tudi tega, kar učita ta dva velikana proletarske revolucije z besedami:* «da mora biti osvoboditev delavca delo delavca samega»?

Če se tega zavedaš, potem moraš priti do logičnega zaključka, da morajo zatirani z lastnimi silami pripomoči k življenju komunističnega časopisja, tega mogočnega, jarko osvetljujočega plamena, ki nas vodi skozi tmine reakcije in kolebanja.

Odkod naj jemlje delavsko časopisje sredstva? Mari od «mecenov»? *Mari od* «proletarskih» *inštitucij, ki so se izkazale tako proletarske, da so njihovi voditelji socialpatriotje dokazali, da znajo poriniti bodalo v hrbet proletariata?*

Ne! Tisti ki ni z nami, — in sicer popolnoma z nami, — nas ne more podpirati.

Zatorej naj si naši sodrugi in somišljeniki vzamejo k srcu eksistenco našega lista.

Nabirajo naj se dobrovoljni prispevki, z nabiralnimi polami ali z nabiralnimi bloki.

Vsak najmanjši prispevek bo dobro došel.

Nabrani prispevki naj se pošiljajo na upravništvo «Dela».

Edinole s stalnim gmotnim podpiranjem je mogoče zagotoviti življenje temu mogočnemu plamenu, neustrašnemu oznanjevalcu revolucije.

Dolžnost naročnikov, ki jim je potekla naročnina je, na nemudoma poravnajo zaostalo naročnino, sicer jim ustavimo list s prihodnjo številko.

Delavske prireditve

V nedeljo dne 16. julija vsi v Gorjansko, kjer bode priredila podružnica «Lj. odra» na Štreklјevim dvorišču h. št. 85 veliko delavsko veselico s sledečim

P r o g r a m o m:

1) *Aškerc:* «Dvorski norec» deklamacija (M. Suban);
2) *Vinko Vodopivec:* «Venček slov. nar. pesmi» poje mešani zbor;
3) *A. Grum:* «Pobratimija», poje moški zbor;
4) *Emil Adamič:* «Vsi so prihajali», poje mešani zbor.
5) *A. Grum:* «Narodne pesmi» poje moški zbor;
6) Igra «Eno uro doktor», veseloigra v 1 dejanju.

Vse gor navedene točke proizvaja mladi pevski zbor iz Gorjanskega pod spretnim vodstvom s. A. Hreščaka. Ker slavimo Gorjanci ravno isti dan sv. Mohorja in je na ta dan velik običajni semenj sv. Margarete ,tedaj pričakujemo, da nas vsi sodrugi iz bližnjih in daljnih vasi obiščejo v čim večjem številu.

K obilni udeležbi vabi uljudno

Odbor.

Dramatični odsek Javne ljudske knjižnice v Nabrežini vprizori v nedeljo 30. julija 1922. na dvorišču kavarne v Nabrežini večerno predstavo «Nebesa na zemlji», veseloigra *v treh dejanjih. Začetek točno ob 19.30.*

Tajni sklad „Dela"

Nabrano pri razstavi obrtne šole v Solkanu in sicer so darovali: J. Drašček, F. Gomišček, A. Prijan, S. Širok, V. Šuligoj, R. Prijan, J. Komel, A. Pokraj, Čubej, Srebrnič, Zupnik in A. Petelin po L 5; L. Gomišček L 4; Boltar L 3; J. Škodnik, A. Šuligoj, A. Leban, Doljak, Alojz Leban, Bratina, V. Leban, I. Gorčič, Milost, Vižin, Štrukelj, Trevizan, E. Milost, Nibrant, Bašin, Zavratnik, A. Doljak, M. Perko in Vižin po L 2; Černok, Komel, Ferfolja, Gomišček, Prijan, Zavrtanik, Tinumin, Batistič, Boškin, P. Širok, Gomišček, F. Srebrnič, A. Miziani po L 1; Bratina c. 60;

Contrada c. 50;	skupaj L.	119.10
M. Urdih, Trst	«	4.—
M. Istinič Štefan, Budanja	«	2.40
Po Andr. Gasperšiču, Famlje: Ivan Gasperšič L 2; Jakob Gašperšič, Franc Matjažič, Ivan Tomine po cent. 80; Fr. Novak cent 40;	skupno «	6.80
Josip Sosson, Pevma	«	4.30
Jožef Sulič, Prvačina	«	5.—
Po J. Mlekušu, Bovec, nabrano na blokih	«	72.—
	Skupaj L.	213.60
	Prej izkazanih «	17.780.65
	in din.	30.—
	Vsega skupaj L.	17.994.25
	in din.	30.—

Zrnje

Što je radniča plaća? — Jedan mali dio njegovog proizvoda, koji mu se daje, da bi se mogao bar donekle nahraniti, obući i uopće pripremiti za rad drugi dan, drugi tedan, mesec i godinu.

*

Što bi činili radnici, kad na svetu ne bi bilo bogataša, poslodavaca, gospodara? — Neki naivno misle, da bi radnici gladovali. To ne stoji. Oni gladuju danas, kad imaju gospodara. Postanu li sami radnici svoji vlastiti poslodavci i gospodari, oni će posedovati sve proizvodno orudje, sva prometna sredstva i celi proizvod svoga rada. Svako si može zamisliti, kakva bi promena u takvom slučaju nastala ne samo za pojedine radnike ,nego i za celo društvo, za čitavu kulturu, za sav javni život, pa čak i za nauku, umetnost itd.

*

Kapitalisti samo formalno plaćaju rad nicima plaću; u zbilji radnici plaćaju kapitalistima profit, veliki deo svog radnog ploda.

*

Iskustvo je pokazalo da će se u nekim vrlo bitnim točkama proletarske revolucije sve zemlje neizbežno ponoviti rusko izkustvo. — *Lenin.*

*

Nema nijedne stvari, koje se ne bi najednom proizvelo tako mnogo, da bi postala nevredna. Uza sve to, unatoč tako velike snage proizvodnje, unatoč stvaralačke moći, ima na milijune i milijune, koji žive u groznoj bedi.

*

Povest je ovoga sveta većinom povest sukoba i ratova, navala, osvajanja, pobedničke nepravde i većine zarobljene po manjini.

*

Velika većina naroda obavlja sav posao; ona ore zemlju, seče drva i proizvadja sve, što se proizvadja. Onda ko ima pravo reći, što treba činiti sa onim, što je proizvedeno, do li sam proizvadjač?

*

Najveći podsticaj na rad pod kapitalizmom je težnja za zlatom i opstankom. NOVAC: to je alfa i omega, početak i svršetak filozofije kapitalizma i privatnog vlastništva uopće. A u toj besnoj težnji za novcem ništa ne vrede nikakove svetinje i vrline; tu se ne štuje čoveka i njegov život, nego baš naprotiv: gazi se preko milijuna iješina, juri se ludjački nekamo, samo da se dodje do što više zlata i srebra. do što većeg bogastva.

PODLISTEK „DELA"

IVAN CANKAR:

Greh

III.

Nedelja je bila, solnce je sijalo in Tone se je napravljal v cerkev, da bi zvonil k jutranji maši. Truden je bil in zaspan; popil je kavo, kruh je spravil v suknjo in je šel. Ko je bil na pragu, se je vrnil v izbo, ali ko je odprl duri,ni vedel več, čemu se je vrnil.

«Kaj ne greš? Pozno je že?»

«Zbogom, mati!»

«Če ti je slabo, Tone, ostani doma in leži! Vse rdeče oči imaš».

«Nisem bolan . . . zbogom!»

In je hotel odpreti duri, toda vrnil se je hitro, stopil je k postelji, potegnil je odejo z nožja in jo je razprostrl.

«Kaj pa delaš, Tone?»

— Nič ni bilo, neumen sem bil! — je mislil Tone, ozrl se je na brata, ki je spal mirno, in obšla ga je globoka groza. Brateve trepalnice so bile nekoliko odprte in skozi ozke presledke so gledale naravnost nanj bele oči.

«Zbogom, mati!»

Ko je šel, je stopila mati na prag in je gledala za njim; tudi on se je ozrl na ovinku, zamahnil je z roko in je zavil hitro na desno, na ono stran, kjer so se vzdigali iz doline pusti klanci.

Nedeljska in mirna je bila vas, v nedeljskem jutranjem solncu so se svetile hiše, se je svetila cerkev od daleč. Ljudi je srečaval poredkoma — ženske, ki so se bile napotile iz daljnih hribovskih vasi in ki so šumele mimo njega v pisanih naščeperjenih nedeljskih krilih. Prišla je debela ženska z velikim molitvenikom v roki in ga je pogledala začudeno.

«Kaj nisi ti ministrant?»

Nič ni odgovoril in je šel dalje.

— Kako bi šele izpraševali, ko bi šel po veliki cesti! — si je mislil. Zdaj bi moralo pač že zvoniti in cerkovnik bo čakal. —

Skoro vesel čut ga je obšel, ko se je domislil cerkovnika. Tam pač stoji na pragu in gleda po cesti navzdol in čaka. «Presneti fant, zaspal je! Ali bi ga prijel za ušesa!» Na sredo ceste je stopil in zdaj gleda, morda je del celo roko nad oči . . .

Kmalu ni bilo več hiš ob poti; samo tupatam še siromašna koča, pol lesena in s slamo krita, duri zaprte in okna, kakor da bi bilo znotraj izumrlo. Nato pa se je vzdignil klanec strmo v hrib — na poti kamenje, robide ob poti in vsenaokoli tiha, žalostna pokrajina.

Zazvonilo je k jutranji maši. Tone je postal in je gledal doli na vas, ki je ležala v dolini bela, od rose in jutranjega solnca umita. Gledal je in breme na srcu je bilo težje.

Lepa je vas in vse je lepo na svetu, lepa je celo ta neizmerna žalostna pokrajina, in on je sam in težko breme leži na srcu, ne gane se, tiščeg a k tlom . . .

Romal je križem po razvoženih kolovozih, po ilovnatih stezah preko lazov, po kamenitih klancih, ki so se vzpenjali v hrib, spuščali se v dolino. Spočetka so ga žulili čevlji, ki jih ni bil vajen in jih je obul samo ob nedeljah, toda kmalu ni več čutil nog, hodil je, koder so ga nosile noge. Solnce se je vzpenjalo hitro, trava se je sušila, zrak je bil miren in topel.

— Zdaj je maša pač že pri kraju! — je mislil in je šel počasi po neznanem klancu, ki se je bil vzdignil iz ozke globeli. — Cerkovnik je zvonil sam, morda je šel pogledat in je videl odprte duri. Morda ga je celo poklicalo, kakor je poklicalo mene . . . Naj bo v božjem imenu! —

Težko mu je bilo, ali žalost je bila mirna, ves strah je minil.

Ob klancu so rasle visoke robide in robidice so bile že črne in sočne. Trgal je in zobal, skoro presladke in premehke so bile že jagode; ko je posegel v grm, da bi upognil težko polno vejo, se je oprasnil in kri se je prikazala na roki. Obrisal se je hitro z zelenim listom, zaštudilo se mu je in šel je dalje.

Med lazi je bila živa meja iz samega leščevja. Stopil je s poti in je odgrnil veliko zeleno listje. Toda lešniki so bili večjidel še mehki in se niso dali robkati; robke so bile še zelene in sočne.

Od daleč je zapelo nerazločno, zatrepetalo je v zraku.

— Zdaj je že blagoslov, ljudje že vstajajo. —

Zabolelo ga je in ni pomislil nič in se je vrnil.

— Če me vprašajo, zakaj nisem šel k maši, pa povem vse po vrsti, naj se zgodi karkoli. —

Kakor da bi se mu nekaj zasvetilo, je zamežnil z očmi in strnil obrvi.

— Kaj bi se pač zgodilo? Kaj sem pač storil? —

Toda zasvetilo se je samo in je švignilo mimo.

— Naj se zgodi karkoli, zdaj je že itak vse izgubljeno.

Spomnil se je na kosilo. Zdaj že diši v kuhinji in mati stoji pred ognjiščem; v cerkev ne more, zato ker nima obleke; stoji pred ognjiščem, naočnike globoko na nosu, v rokah molitvenik. In izza naočnikov kapajo solze, Bog vedi zakaj . . .

Vračal se je in je bil že na hribu, odkoder se je videlo po dolini. Tam doli se je svetila velika cesta, kakor črna procesija se je vilo skozi vas in še onostran vasi so se pomikale črne gruče skozi dolino; od daleč se je videlo, kakor da bi stale mirno, samo časih se je zasvetilo nekaj belega v solncu, svetla židana ruta.

Tone je zavil naravnost po stezah preko polja, da bi ne srečaval ljudi. Čevlji so bili mokri in blatni, tudi na obleki se mu je poznalo, da ni bil v cerkvi, in roke in ustnice so bile črne od robidnic.

Že je bil blizu doma, preskočil je plot in je šel preko vrta. Po stezi za plotom je prišel nedeljsko oblečen fant, postal je in je zaklical: «Potepal si se!» Tone se ni ozrl in je stopil v vežo.

Bilo je že blizu poldne, mati je čakala.

«Kakšen pa si, Tone? Kod si hodil?»

«Potepal sem se!» je odgovoril Tone in mati se je začudila.

«Kaj nisi bil pri maši?»

«Nisem bil. Zunaj sem bil, v lazih».

Mati ga je pogledala in se je prestrašila. Videla je, da je bolan, in opazila je celo, da se mu noge tresejo. Ko je sedel za mizo, je bil majhen in ubog, kakor ga še ni videla. Tone je bil droben in slaboten, samo glava je bila nenaravno debela — čelo visoko in zelo vzbočeno, lica zabuhla, sive barve, oči so bile velike in so se svetile u čudni sivi luči. Nikoli ni bil Tone vesel, oči so gledale resno in srepo iz mladega obraza, tudi njegove besede so bile kakor besede starca in celo glas njegov je bil globok.

Mati se je prestrašila in srce se ji je stisnilo v nerazumljivi bolečini. Pred leti nekoč je bil dejal zdravnik, da je Tone bolan, in ni mu verjela. Ali zdaj se je srečal njen plašni pogled s srepim njegovim in vsa je vztrepetala.

«Štruklje sem ti skuhala danes, zato ker si bolan.»

Tone se je razveselil štrukljev, toda mati se mu je zasmilila.

— Glej, tako je skrbela vse dopoldne mislila je name. Bog vedi, kje je dobila denarja, da je skuhala štruklje. In da sem bolan, misli!

«Po kosilu pa ležeš, Tone; ves slab si in oči imaš vse rdeče».

Tudi Tone sam je začutil, da je truden in da bi spal . . . lepo zatisnil oči, in vse bi minilo, nič misli več, ne strahu.

Jedel je hitro in z veliko slastjo, po kosilu pa je splezel po vegastih, škripajočih stopnicah na podstrešje in je legel v seno.

Tam so bila odprta velika vrata in prav pod njim je bila cesta. Ljudje so hodili mimo, smejali se in razgovarjali veselo. Tudi

Glasovi iz dežele

Pismo narodnjakom

Zavedni vipavski kmet piše Stalnemu odboru za varstvo vojnih oškodovancev v Gorici sledeče pismo:

SLAVNI AGITACIJSKI ODBOR!

Vse naše ljudstvo težko pričakuje rešitve. Se vsi pritožujejo. Obljubili ste nam, da ako ne odobrijo naših zahtev do 1. maja, se začne kaj novega. Danes smo že 18. junija, pa je vse zamrlo. Ni vojne odškodnine, ne shoda, ne nič, ne odstop županov, niti davčnega štrajka ni. Se vidi, da ker nas država ne more zatajiti, ste nas vi. Rekli ste, da boste na shodih razglasili uspehe ali ne. Nič ne slišimo. Kaj je to za ena sleparija. Kaj čemo čakat, da nas še bolj končajo? Ljudstvo že godrnja in se vprašuje, kaj je to? Ali ste nas za norce imeli? Niti zmenite se ne za našo revščino?

Se že vidi, kam nas peljejo voditelji in poslanci (Wilfan, Podgornik, Lavrenčič, Šček); to so skušnjavci slovenskega naroda. Drugače jaz te zadeve ne razumem. S trdnim zaupanjem in s prisego smo se skazali pred vami v Gorici 2. aprila, da dosežemo svojo pravo do odškodnine. Kaj delate? Mi kmetje kadar primemo za kakšno delo, je tudi končamo. Povejte, kaj vi delate. Če imate slovensko srce, ne imejte za norca ljudstva. Mi nismo zadovoljni z obljubo, ampak se je treba tudi skazati. Zatorej dajmo se skupaj in složno delajmo, da dosežemo uspehe.

Pismo je namenjeno voditeljem okoli političnega društva «Edinost» in «Kmečko-delavske zveze», ki izrabljajo bedo slovenskih vojnih oškodovancev, na katerih ramenih so tudi priplezali v rimski parlament.

Zaman pričakuje vipavski kmet, da se izpolnijo narodne obljube. V času, ko se stiskajo primorske delavsko-kmečke družine v najtežji revščini in moledujejo brez svoje okoli državnih uradov, se gg. narodni poslanci napajajo z južno-italijanskimi vini po napolitanskih oštarijah in se tržaški narodnjaško-liberalni frkovci lovijo po beznicah starega mesta, kakor poroča sama «Goriška straža».

Vipavski, notranjski, istrski kmetje spreglejte, kakor že spregledavajo vaši sotrpini delavci in kmetje!

Rdeči učenci za „Delo“

Pretečeno nedeljo dne 2. t. m. smo imeli v Solkanu razstavo obrtno-nadaljevalne šole. Razstava je izpadla na splošno pohvalno. Samo gotovemu člankarju glasila vojne škode se požrtvovalno delo ni dopadalo, posebno ko je opazil, da učenci pobirajo za Tajni sklad «Dela», glasila vseh teptanih in ponižanih, da se spominjajo onega časopisa, ki jih hoče kulturno in materialno povzdigniti, da pridejo do pravega cilja.

Klerikalno-liberalni člankar se strašno togoti radi tega velikanskega zločina mladih talentov — proletarcev komunistov, in kliče na noge vse slovenske podle intelektualce. Člankar pravi, da ima za sabo šiško solkansko javnost, ki se skupno žnjim zgraža nad vodstvom obrtne šole, kateremu očita simpatijo za komuniste ali pa strah pred njimi.

Povem člankarju, da ž njegovo mobilizacijo ne bo nič uspeha, če bo še tako močna, da skliče in vzame pod orožje vse Marijine hčerke in hčerkice, tudi če pod vodstvom same sv. Johance iz Vodic. Naj le naperijo boj proti vodstvu šole ali proti komunistom. Vedi dopisnik, da se mladi delavci zavedajo pomembnih besed največjega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja: *«Narod si bo pisal sodbo sam; ne frak in ne talar mu je ne bo!»* Da so zavedni učenci pobirali za sklad «Dela» so napravili samo svojo sveto dolžnost do svojega vodnika in do samega sebe in zato kličem vsem součencem: Živeli! Le tako naprej preko vseh napadov in mej!

Tebi člankar pa posvečam to-le o *«umestnem in neumestnem»:*

1.) «neumestno» je pobirati za sklad delavskega tiska med občinstvom pri razstavi dela in truda sinov in hčera proletarskih starišev;

2.) «umestno» je raz vseh cerkvenih tribun propagirati za revolver-žurnal «Goriško stražo» in tetko «Edinost», blatiti komunizem in ga primerjati strupeni kači! . . .

3.) umestno je, da se pri verskem pouku šolskih otrok, namesto, da bi se pokazal nauk Kristusov v pravi luči, med najmlajšimi otroci politizira o rdeči razstavi da je simbol smrti, groze in krvi . . .

Razumeš slabo — podkovani talent, modrost, moč uniforme — člankar, kar sem ti napisal. In ko se postavljam skupno z vsemi svojimi zavednimi součenci v defenzivo vedi, da imamo še materiala, ki ti ga bomo naložili, če bo treba seveda — ker vem, da je prostor v «Delu» zelo drag.

Naj živi razredno zavedna proletarska mladina!

Živela delavska kmečka solidarnost!

Živela Sovjetska Rusija.

Rdeči učenec.

Uredništvo «Dela», kot vrhovni organ pohujševalcev slovenske mladine, pozdravlja solkanske učence kot najzavednejše in jim kliče: Naprej!

Renče

APEL «DELAVSKEMU PEVSKEMU ZBORU»!

Minulo je poldrugo leto od razkola stare Socialistične stranke in poldrugo leto od ustanovitve Komunistične stranke. Bližamo se obletnici rojstva Ljudskega odra v Renčah. Obenem smelo rečeno leto umiranja Del. pevskega zbora. Pred letom tako cvetoči pevski zbor, danes čaka odrešenja kakor tisti osel, ki je čakal, da bo trava zrasla, preden je zrasla, je pa poginil. Poglejte ostalo delavstvo, kako koraka v trumah proti jasno začrtanemu cilju! Glejte mladino v lastnih organizacijah, koja šiti delavske pridobitve tudi z orožjem v roki! Ne slišite in ne vidite vsakdanjih žrtev mladih delavcev, kako padajo za blagor celokupnega proletariata? Kaj pa vi Kje ste? Koliko ste napravili v javnosti lansko in tekoče leto? Pred dvemi deti ste nastopali z delavskimi pesmi po naših odrih. Nastopili ste še celo v Gorici v dobi reakcije, za časa razvitja železničarske zastave. Ali ni bil to vaš ponos in vsega delavstva? Ni li bila to umetnost, kultura in napredek? Kaj pa danes? Pri vaših prireditvah doma morajo nastopati pev. zbori iz drugih vasi? Ni li to vaša sramota? In še celo na društvenem pečatu imate vtisnjen naš grb «srp in kladivo». Čemu? Zato, ker to je rabila naša gospoda, da vas je v sedanji tragičen položaj privedla. To je bil opium s katerim vas je mamila za narod-skrbeča gospoda. Nam pa ste onečastili našo največjo svetinjo, ter jo še danes oskrunjate.

Kako dolgo še? Čas bi bil, da se zdramite! Zato apeliramo danes mi mladi na vas s sledečo okrožnico:

Sodrugi pevci! Sodružice pevke!

Upoštevajte dejstvo, da na celem svetu sta samo dva razreda, tako tudi v Renčah ne more obstojati več kot dve društvi: društvo izkoriščanih in ono izkoriščevalcev. Iz tega razloga vam svetujemo: Ne bi li hoteli pristopiti kot pevski odsek k društvu Ljudski oder? Ne bi li hoteli sodelovati, kot kulturni delavci za povzdigo še spečega proletariata? Pomislite koliko ovirate z vašim spanjem! Člani tistega društva, kojemu so še prvi dan pomoda pripomogli pogin, žanejo danes že sad svojega neumornega delovanja. Zakaj se ne združite s temi trpini? Ali se sramujete naših žuljavih rok? Kdo ste pa vi? Ste li kapitalisti, bogataši, milijonarji? Niste li sinovi proletarskih starišev? Torej vrzite krinko z obraza krinko *«apolitike»* s katero so vas do danes maskirali! Stopite v vrste pionirjev novega reda in boljše bodočnosti!

G. pevovodja Delavskega pevskega zbora!

Z neomajenim pogumom ste organiziral takoj po vojni nekaj mladeničev-mladenk. Pri delu so vas ovirale razne težkoče. A vstrajal ste in dosegel lepe uspehe. Tudi danes leži pred vami nerazorano polje. Če vam je narod kaj na srcu, evo ga tukaj, pomagajte mu pri reorganizaciji človeške družbe! Kajti narod smo mi 80% del človeštva t. j. proletariat in ne 20% del kapitalistov in niti teh ni pri nas.

Danes imate priliko, da pokažete: Ali hočete delat za ta ukaželjni narod ali vam je narod samo nikdarpolni žep. Polje je tukaj, poprimite se dela in narodi vam bo večno hvaležen!

Sodrugi pevci! Sodružice pevke!

Če živi še kaj proletarske zavesti v vaših srcih: *Stopite na plan!* Pomagajte organizirati pri društvu Lj. oder pevski odsek! Stopite v enotno fronto vseh tlačenih! Naj zapihlja tudi v vašem društvu sveži, vzhodni vetrček! Naj razpihne enkrat za vedno, nečedno masko «apolitike». Naj zadoni iz vaših grl, zopet naša pesem! Naj živi povečani Ljudski oder, edina delavska kulturna ustanova! Sicer pa bomo tudi preko vas nesli zmagoslavno rdečo zastavo naprej!

Ta apel vam pošiljamo mi mladi delavci žuljavih rok, ter še enkrat kličemo: *Vstanite!* Zahtevamo od vas, da nam pokažete svojo barvo! Zadnji klic:

Z nami, ali proti nam!

Odbor Ljudskega odra.

Rihemberg

Sa kraji na deželi o katerih se malo ali nič ne čuje. Tak kraj je Rihemberk Iz vsakega kraja boš kaj pametnega slišal, ali iz tega kraja ne. Ali je morda to kaka vasica? Ne, to ni vasica in ne vas, temveč ena največjih občin na Vipavskem. Ali mari tu ni ljudi? So ljudje, in kakšni, hm! Taki kot ovce brez pastirja. Ali so imeli kedaj kakega? Da, dušnih že mnogo! Posvetnih? Tudi! Zadnji je bil neki pri ljudstvu za slabo poznani *A. Lantieri* grof črednik zgubljenih in v robski jarem vpreženih, zaničevanih in ponižanih tisoč in tisoč trpinov, pradedov naših. Od zore do mraka, poleti na pekočem solncu, po zimi na mrazu se je to ljudstvo gubilo, krivilo pod robskim jarmom. Vse je bilo upreženo: Staro, mladio, moški ženske, vse! Vsaki je moral doprinesti kaj za tlako.

Pri loku se učimo pravičnosti, ker se da sprvega napenjati a naposled poči. Dovolj se mu zdi in udari tistega, kateri ga napenja. Tako se je zgodilo tudi tem 300-letnim sužnjem. Dvignili so svojo koščeno žuljevo roko, udarili, ter uničili robstvo. Umrl je grof, umrli so sužnji. Samo stari grad še spominja na nekdanje trpljenje in robstvo gledajoč proti nebu, proseč proletstva za vse zatiralce. Potnik, ki mimo greš, vsili se ti misel, da vse je umrlo, vse minilo, samo jarem robstva, star, proklet, na stenah gradu visi, še nestrohnjen. Odložen od prednikov naših, pripravljen nam je zlesti zopet za vrat. Kio bi se vsega tega zavedali nekateri mladeniči z Rihemberka ne bi imeli toliko opraviti proti nositeljem komunistične ideje. Javnost naj zna, da to ni njihova krivda, ampak od tistih, ki jim to v glavo trobijo. Prepričan sem, da je v tej občini mnogo komunistov, ali z raznih vzrokov se ne skažejo za komuniste. Potom tega dopisa bi pa prosil da bi se priredilo v Rihemberku kak shod Komunistične stranke, kar je zelo, zelo potrebno. Sejati dokler je čas! V Rihemberku, tako veliki občini od kar obstoji Komunistična stranka sta bili samo dve predavanji komunistov. Misli si kdo, da so tu le narodnjaki. Kaj še! Komunisti so, že po naravi svoji. Ali to ljudstvo je mlado in nima poduka. Ko se bo vse pojasnilo, bodo ti mali kmetje in delavci s svojim čilim razumom in hrabrimi telesi častna komunistična predstraža.

Končno pa prosim, da bi se tu čimprej, če ne shod pa vsaj kako predavanje priredilo.

Naj živi Sovjetska Rusija!

Živel komunizem, ideja zaničevanih. *M. B.*

Notranjsko

Iz Košanske doline

Drago nam «Delo»! Prosimo te majhen prostorček tudi za nas. Tukaj v Košani so delavci in mali kmetje enako zatirani kakor drugod. Čas je, da se tudi mi oglasimo, da ne bodo mislili narodni trebušniki, da nas ni tudi tukaj nekoliko, ki se zavedamo svojih dolžnosti. Ali vseeno vstajemo in se združujemo pod rdeči prapor, ker edini ta nas dovede do spoznanja boljega življenja. Oh, kako kisło gledajo narodnjaki na naš napredek. Narodnjaki so mislili za časa državnih volitev 15. maja 1921, da tukaj bo lahka njih zmaga. Samo kako se je repenčil naš dušni črednik in vse svoje verne tretjerednice nagovarjal, koga naj volijo njih možje. Tudi naš ex-sindaco se je lomil in tekal na okoli in kričal: *Vsi za lipovo veńico, ker ta nas dovede do — svobode!* Ampak zjasnilo se je in padla je slana na večino teh prekrasnih lipovih listkov. Žalostno so gledali kadar so potegnili iz košare 125 batov in snopov. Tako so se prestrašili, kakor bi jim po glavi padli. Oni so mislili, da smo še tako potrpežljivi kakor smo bili prejšnje čase pa so se presneto zmotili. Tudi pri občinskih volitvah smo jih prestrašili, ker nas je bilo več kot njih. Zato so molčali in se niso hrohotali v tetki *«Edinosti»* kakor za druge kraje, kjer so zmagali.

Dragi prijatelji! Pri nas bi lahko bolj napredovali ali žal da smo vsi samo malo učeni. Saj veste da se inteligenca drži svojih mastnih korit. Ampak prišel bo dan obračuna, ko jim bomo vse preobrnili. Žal da nimamo nobenega shoda ali Ljudskega odra. Pa počasi bo vse prišlo. Saj tukaj nas je veliko naročnikov «Dela» in sedaj nas bo še enkrat toliko. Tudi za tajni sklad smo že poslali 108 lir in upamo da bomo še kaj nabrali za tajni sklad «Dela» ter veselo naprej za naš mučeni kruh.

«Goriško strašilo» je jokalo, da so go spoda Ščeka namazali. Ali naj si mislijo gospodi brentači kako so žegnali in molili za kosmača Franca Jožefa I in vse generale, kadar so nas ti na milijone poslali v bratomorni boj lačne, ušive, za domovino. Tudi o Sovjetski Rusiji vedo narodni samo slabo. Ali nam ni treba, da naši lažnjivci na vse načine blatijo našo mater pravice Sovjetsko Rusijo. Ali ne znajo narodni lažnjivci, da dokler so nas tepli carski kozaki lačne, bolne, bose in nage smo morali ruskim grofačem milijone služit, da ste tudi vi narodni lažnjivci imeli vsega na obilo in se zabavali in polnili svoje mošnje. Ali dragi lažnjivci če ste vi za narod, gledajte za vse enako: za vse enake pravice. Ampak vi lažnjivci gledate za narod samo kadar se vam frak po tleh vleče, da vam ga proletarci držijo. Mi proletarci mislimo drugače. Mi mislimo frak strgat raz vas, kakor so napravili proletarci v Rusiji. Dragi narodnjaki! Vi jočete po bivšem carju Rusije, preganjalcu revežev . Mi pa hrepenimo po sovjetu delavcev in kmetov, ki je vaše narodne brate izgnal iz hotelov in gradov in jim namesto automobilov dal lopato v roke. Zato, dragi narodni širokori..., sovražniki sovjeta: Prišel bo dan obračuna tudi za vas. Saj vemo da je sedaj lepše za vas koračiti se po izletih, ko trpini delamo in se mučimo za vsakdanji krompir.

Živel komunizem!

Živela Tretja internacionala!

Živela svetovna revolucija!

Rdeči proletarci.

Proletarska umetnost

JOŽE BAJT:

Ob enajsti uri

Ko čuli bomo prvi udarec
ob enajsti uri,
naj vsak trpeči
se takoj požuri.

Ko čuli bomo
drugi, tretji udarec,
na plan naj stopi
vsak zavedni proletarec,

Ko odbilo bode
štiri, pet in šest,
da zbrani bomo
z vseh vasi in mest.

Ko udarec čuli bomo
sedmi, osmi, deveti in deseti,
vsak pod prapor naš
mora takoj prispeti.

Ko enajsta ura
bo odbila,
zastava rdeča
takrat se bo razvila.

Na trombe glas
en sam ukaz,
zagnali bomo se naprej
kot nevzdržen gorski plaz,

Svesti si svoje moči,
podrli bomo vse ovire
razbili vse vezi.

Odmeval bode udar za udarcem,
s klicem: «Živio sovjet!»
naprej hitel bo
proletarec za proletarcem.

Naša kri
zemljo staro bo pojila.
A rajše kot suženj živeti—častno umreti;
samo da Stara pravda se bo spet vdobila.

Ko Staro pravdo
spet priborimo,
zastavo rdečo
na Triglav zasadimo.

Ferenci (Vižinada)

Dragi druže uredniče! Želeo bih da mi uvrstiš ovo nekoliko redaka u naš list «Delo». Dugo sam vremena sve to nosio u sebi dok ne odlučih da ovo napišem. Teško mi je i danas da se na posao dam, ne radi lenosti i slabe volje, nego radi toga, što znadem da nemam one sposobnosti, te bi se mogao baviti takvim poslovima. Ali — sila kola lomi — stvar je svaka po naravi onakva kakva jeste, pa bila jabuka ili kruška kad prezrene otpadne. Tako je i sa mnom. Znam takođjer da se mi ovde ne brinemo kako bi trebalo za tajni sklad «Dela», a ipak znamo kako nam list ne može dolaziti samo po «duhu svetomu», ili stoga što smo komunisti, nego moramo što više nam je moguće podupirati ga. Dakako slabo je, što još u mestu stojimo bez ikakvog temelja (organizacije), no svejedno nastojat ćemo na sve moguće načine da ne ostanemo baš najzadnje selo u Istri.

Daklen, kako se čuje, čita i vidi, tučnjave, progonstva i nasilja prema sveśnome proletariatu po celome svetu nižu se iz dana u dan. Ovako je i okd nas. Priznati moramo, da je dosada našim «klukiovcima» baš lepo uspevalo njihovo barbarenje. Posrećilo im se bilo, da su u nekoliko vremena polovili u svoje kolo lepi broj sirromaškoga naroda, koji nek bi se žrtvovao do zadnje kaplje svoje krvi za interes buržujske klase. Izmedju ove u fašiste upisane omladine bila je trećina Wilfanovaca, koji su pred jednom godinom kao ludi vikali: «Živio Wilfan-Štanger» i «Živela Jugoslavija». Oni su čak i na karabinjere onda navaljivali. a eto ih danas su — fašisti. Što je pak najglavnije, što su oni u poslednjim danima «korisnoga» i «kulturnoga» učinili, neću da prešutim.

Početkom prošloga meseca sastali se na jednoj skupštini, na kojoj su odlučili da svake nedelje prirede ples, koji bi im doneo velikoga dobitka od strane «šćava». Ali na žalost, namesto dobitka dobili su već prve nedelje lepi gubitak od 160 lira. Dakako krivci toga gubitka bili su jedino svesni proletarci i proletarke (Šćavi) koji su se udaljili od plesa.

Nakon toga ustanovili su posebno društvo t. zv. «Rauberbandu» kojoj je načelovao — kako se govori — ex-fašista Flank Angelo. Danas se nalaze u Motovunskem zatvoru radi kradje, koju su izvršili u prvoj polovici meseca travnja u Kašteliru kod jednoga našega druga. Šteta iznaša oko 4800 lira. Ispitivanje se nadaljuje o svim kradjama što se izvršile posle svetskog klanja u našoj okolici. Računa se da od 1918 god. do danas iznaša šteta počinjene kradje približno L 50.000. A ti seljače muči se i znoji od zore do mraka za nekoje ovakove «kulturonosce».

Vi pak seljački mladići pripazite. Oglednite se na ovo moje zrcalo pa onda stupite na desnu ili levu stranu t. j. medju ovčice (buržuje)ili medju kozliće (klasnosvesni proletariat). Srednjega puta nema. Daklen levo ili desno. Stupite svi na levu stranu dok je doba, da se borimo za naše oslobodjenje.

Vas stare Ciril-Metodaše u pozorujemo da držite daleko prste od našega naroda, dosta je što ste nam do danas sakrivili. Ako pak mislite nadaljevati vašim radom, onda ćemo da vas zabeležimo u «Crnu knjigu» pa ćemo vam napokon u zgodno vreme naplatiti sve vaše zasluge.

Daklen momci, što velite? Hoćete li da i mi poput naših siromaških roditelja ostanemo sužnji naših sisača (gospode)? Bogme nećete! Ako li pak ne želite ostati njihovim robovima, stupite svi na stranu svesnih radnika i seljaka celoga sveta, da se zajedničkim silama oslobodimo ovoga nesnosnoga jarma, što nas svakim danom jače pritište.

Živila radničko-seljačka svetovna stranka!

Živela svetska revolucija!

KULTURA

„Trije labodje“ - „Rdeči pilot“

Stališče, raz katero gleda današnji proletarec na sodobne umetnostne pojave, je povsem drugačno od onega, raz katero gleda nanje tzv. estetika ali umetnostna kritika, alias — meščanska javnost. Proletariat — kot kolektiv — stoji danes daleč od vsega javnega kulturnega in duševnega življenja, ker nima danih pogojev za to; pa tudi ne čuti nobenega stika žnjim, ker — ni njegovo! Današnja oficialna kultura je kultura vladajočega razreda, njene stvaritve so stvaritve meščanstva, njemu služijo in njemu nudijo učitek. Redke so stvaritve moderne kulture, do katerih ima dostopa tudi proletarec in še tiste mu nudi meščanska družba v redkih dozah, z namenom, da ga poneumnjuje. A zavedni proletariat občuti danes le dela onih umetnikov, ki so znali zajeti *njegovo* življenje in ga oblikoval, ki so se postavili odločno na njegovo stran in izražali njegovo idejo v svojih delih. Največje delo, ki odgovarja drugače vsem estetičnim zahtevam in predpisom, nima *danes* zanj nobene vrednosti, on ga ne bo občutil, ga ne bo razumel. Danes gre proletarec *mimo* vse ogromne umetnosti antike, renesanse, klasicizma, romantike, gre mimo Homerja, Sofoklesa, Vergila, Danteja, Shakespeare-ja, Goetheja in — našega Prešerna, mimo vseh velikih slik in kipov Michelangela, Raffaela, Rubensa itd., mimo vse glasbe in mimo vseh filozofskih sistemov: on ne čuti danes še nobene potrebe, da bi to spoznaval, razumel ali občutil, ker *nima časa,* ker je zaposlen z borbo za obstanek in za osvobojenje.

Socialno vprašanje je postalo v poslednjem času največje vprašanje sveta, proletariat kot razred vstopa v svoje individualno življenje in se samozavestno postavlja nasproti meščanstvu. S tem je dana v današnjem kulturnem in duševnem življenju nova zahteva, zahteva po absolutni idejni diferenciaciji. Le dve poti sta na razpolago: s proletariatom ali z buržoazijo, vmes — barikada. Pred to alternativo je danes postavljeno vse življenje, vsa kultura in tudi umetnost. In danes gre tu že za duševno višino in silo kulturnega delavca: resnično velik in duševno močan se pokaže duševni delavec-umetnik, ki gre s časom naprej, ki se odločno postavi na stran revolucionarnega proletariata; cincajoči, oziroma imaginarni «čisti» umetnik pokaže le svojo duševno nemoč, omejenost in filistrstvo; duševni slabič pa ni filister in nikoli zmožen ustvariti trajno velikega dela. Izgublja se le v lepozvočnih besedah, gladkih verzih, zaokroženih potezah na portretih raznih že treba — nagih buržujk in demimondk, navidezno — ubranih, a praznih akordah, vse njegovo delo je brez vsebine in oživljajoče ideje, vse je le prazna oblika, zvoneklajoča, a — puhla fraza. Na proizvodih *današnje* umetnosti vidimo, da se krije kritika, izrečena s socialnega stališča popolnoma tudi z umetniško stranjo dotičnega dela ;kajti umetnost je vedno progresiven faktor v človeškem življenju, umetnik posega vedno naprej, in bi moral biti že po svojem bistvu, napreden, kar se danes pravi — revolucionar, komunist. S tem pa še ni rečeno, da mora postati «politik»; *kajti komunizem je danes še najmanj politična zahteva; on je socialna in torej tudi duševna zahteva, kažoča se na vseh polih človeškega udejstvovanja — je življenjska potreba proletariata, izvirajoča iz zgodovinske nujnosti.* Mi ne pripisujemo nikomur in ne zahtevamo od nikogar, da postani komunist; kar sem povedal, je le konstatacija podana z našega stališča; ako najde kdo pri tem kako drugo pot — tudi dobro. V interesu njih samih je, da se čim prej odločijo, vendar mora ta odločitev izvirati iz globoke notranje potrebe; sicer je njihovo delo že vnaprej obsojeno v razblinjenje in pozabljenje.

Ako s tega stališča zremo na hotenje najmlajše umetnostne generacije na Slovenskem okrog *«Treh labodov»* in *«Rdečega pilota»*, moramo resno zmajati z glavo. Vsa revolucionarnost te generacije obstaja le v obliki, v samozavestnem zamahu z lasmi, v pozi. Pred časom je sodr. Gustinčič opozoril na pot «Treh labodov» kot pot, ki vodi v «narodni bordel». V 2. številki se je to popolnoma uresničilo. Sodelovanje s staršimi «reakcionarji» (ta beseda se še nahaja v 1. štev.!) je dalo «Trem labodom» značaj popolnega reakcionarstva. Višek nerazumevanja in brezsmiselnosti za pojave modernega življenja pa dobi človek v «Listku», kar utisne vsej generaciji žig buržoazne ideologije: tako neumno, naivno in otročje razlaganje in reševanje socialnih problemov. In iz struje s tako mentaliteto naj se izkristalizirajo posamezne individualnosti, predstavitelji moderne kulture? Mi jih že v naprej odklanjamo! — O vrednosti posameznih del še ni mogoče govoriti; ravno tako tudi ne o posameznih pesnikih. Vendar se tu pa tam najde iskra, ki bi se utegnila razviti, a v drugačnem milieu-ju! — Župančičevi verzi nam kažejo v polni meri njegovo propadanje, ki se je začelo takoj, ko je Župančič izgubil svojo idejno podlago, in vso svojo mladostno svežost, s tem da je postal filister in ko so postali vsi vzori predvojne slovenske inteligence, ki jih je opeval, naenkrat nizki in omejeni, brez vsake življenjske sile v sebi — piškavi. Gradnik pa je Župančičev epigon in s tem je povedano dovolj.

Okrog «Rdečega pilota», katerega 1. štev je izšla pred kratkim v Ljubljani, se zbira del najmlajše generacije s Podbevškom na čelu, ki je le deloma spoznal, kam vodi pot modernega človeka, a se je v splošnem idejnem kaosu naslonil na malomeščansko socialno demokracijo ter tako ostal sredi poti. V delih Toneta Seliškarja in Stefanije Ravnikarjeve vidimo instinktivno, a nejasno stremljenje po zajetju onega življenja, dela so živo občutna in globoko doživeta. Podbevšek se nam predstavlja z dvema starejšima sestavkoma, kjer še zelo nejasno razpravlja o socialnih problemih in socializmu. Tolda proletarsko gibanje se nahaja danes v čisto novem stadiju in kdor tega ne razume, kar je mogoče edino le še v kitajski Jugoslaviji, se ni povzpel v svoji mentaliteti dalje od «Treh labodov», tudi če govoriči o duševni revoluciji, o čim uspešnejšem letanju proti centralnemu solncu — socialistični bodočnosti, kar pa je zanj velika — fraza.

Od vsakega modernega kulturnega pokreta (in vsak umetnosten pokret je kulturen pokret) smemo in *moramo* zahtevati danes predvsem *socialne poglobitve.* V kolikor to stori, toliko je njegovo razumevanje za kontakt z življenjem in njega pojavi, v toliko ima danes svoj raison d'être in v toliko je v stanu ustvarjati resnične vrednote za občečloveško kulturo, vse drugo je le slepo mahanje z rokami po temi. Na Hrvaškem, vidimo, da je del mlajše generacije to razumel, z dvema velikima osebnostima na čelu — Krležo in Cesarcem ter našel pot do komunizma. Ta dva umetnika naj si vzame mlajša generacija na Slovenskem za vzgled.

Mislim, da je bilo potrebno izpregovoriti *predvsem jasno* besedo o napakah naše mlajše umetnostne generacije in upam, da se me ne bo napačno razumelo. *V.*

---

beli ladji, zmirom dalje po velikem lepem svetu.

— Tako zaduhlo je tukaj; spal bi. —

Legel je in ni mogel spati. Oči so mu bile zatisnjene, ali slišal je vse, tudi če se je zganila bilka v senu in najbolj razločno je slišal svoje žalostne misli. Ležal je dolgo in senca po sosednji hiši se je plazila zmirom više; bilo je pač že pozno popoldne in zdavnaj že je bilo odzvonilo k litanijam.

Zaškripale so stopnice in Tone se je prestrašil. Prišla je mati, stala je vrh stopnic in v roki je držala skodelico kave in kos kruha. Tako plašen, ubog in poln ljubezni je bil njen obraz, da se je Tonetu zasmilila.

«Ali si spal, Tone?»

«Nisem, prevroče je.»

«Kave sem ti prinesla in kruha».

Postala je in čakala, da bi Tone izpregovoril in potem morda sedla poleg njega v seno in da bo govorila, kakor sta govorila časih, ko sta bdela pozno v noč in je bilo srce obema polno upanja.

Ali Tone je molčal, bolela ga je njena ljubezen.

«Joj, Tone, in potem malo zaspi! Tako nemirno si spal sinoči.»

— Ali morda vendar kaj sluti? — je pomislil. Morda je kaj slišala, ko sem govoril po noči v sanjah. In zdaj ne ve natanko, rada bi po ovinkih spravila iz mene. —

Pogledal ji je pazljivo v obraz in srce mu je bilo nemirno.

«Kaj sem govoril v spanju?»

«Govoril si in kričal, pa ni bilo razumeti ničesar . . . Kaj se ti je sanjalo?»

«Pozabil sem!» je odgovoril malomarno, skoro neprijazno in se je obrnil v stran.

Mati je postala in nato je šla. Dokler so škripale stopnice, je ležal Tone mirno in se ni okrenil, ali vedel je, da se je ozrla mati vrh stopnic in je čakala, da bi jo ogovoril. Ko so utihnili koraki v veži, je sedel in je popil kavo, polizal je tudi sladkor, ki je bil na dnu. —

— Da bi se že znočilo! Kako počasi se mrači nocoj in kako nizko je še senca tam! —

Mračilo se je in na ulici je bilo živahneje, tudi na stezi za vrtom. Na podstrešju pa se ni shladilo; zaduhlo je bilo kakor prej in dišalo je zmirom močneje po senu. Tone je stal pred vrati in je gledal na ulico; kadar je začul glasove spodaj, se je skril, da bi ga kdo ne opazil.

— Kako se smejo vsi! Starci so, pa se smejo kakor otroci, in glej, poljubujejo se celo tam za vrtom. Imajo pač vsega dovolj in nič jim ni treba misliti ,ne skrbeti. Tudi jaz bi rad tako živel . . . in popeljal bi se v mesto iz mesta še dalje, do morja, preko morja v beli ladji . . .

Hipoma so prišle sanje, lepe, vroče, polne solnca in pisanih barv. Prišle so, ali razveseliti ga niso mogle. Breme je ležalo na srcu in se ni hotelo ganiti .

— V tistem hipu, ko doseže senca vrh strehe, se odpravim. Bog vedi, če se je že kaj izpremenilo tam, če je še vse, kakor je bilo. Morda so duri še odprte, kakor sem jih bil ostavil, tudi deska je morda še na istem mestu. Samo pogledati bi bilo treba — takoj bom vedel, če je bil kdo tam ali ne. In potem bo jasno tudi vse drugo.

Mislil je naporno in težko je čakal, da bi dosegla senca vrh visoke strehe. Plazila se je počasi in Tone se je vselej oddahnil, kadar je izginila v senco nova vrsta opeke.

— In če bi bilo vse tako, če bi, postavim, nihče še nič ne slutil, nič ne vedel, potem bi se dalo pač še napraviti, vsaj čakati bi se dalo . . . Vse bi lepo pospravil, skril kam tisto mačko, očedil deskо, obrisal kri — —

Ali vztrepetal je od studa in od groze, že ob sami misli so se mu šibila kolena.

— Vse je izgubljeno, nič se ne da več napraviti in vseeno je, če slutijo ali ne. —

Napotil se je; sesdnja hiša je bila vsa v senci in sinje sence so plavale že tudi po nebu. Stopal je po stopnicah oprezno, tihotapsko, da bi ne zaškripale in bi slišala mati, ki je bila morda v veži.

— Preko polja pojdem in kadar pridem, bo že noč. —

Ovinek je bil velik — preko polja in travnikov, po blatnih stezah, preko jarkov, po holmu gori skozi smrekov gozd in od druge strani v vas, naravnost proti cerkvi.

Šel je hitro, po travniku je tekel, skakal je preko jarkov in kmalu je bil na holmu. Hladno je bilo tam, zrak je bil miren in blagodišeč. Videlo se je po vasi doli, kjer so se vžigale luči, in zdelo se mu je, da sliši vesele glasove.

— Tako žive mirno in nič jim ni na srcu. —

Tudi gozd je bil miren, prijazen, razprostiral se je na ono stran v daljavo, hrib se je vzdigal za hribom in sam tih, miren gozd. Tja bi šel človek izgubil se in legel . . .

Navzdol je stopal bolj počasi, bal se je, da bi koga ne srečal.

— Samo da bi prišel varno do pokopališča in potem mimo zidu do vrat Če ne stoje tam fantje in kade . . . ali če ne sedi pred farovškim vrtom cerkovnik in čaka, da bi zaklenil duri v zakristijo. Morda jih je že zaklenil, da bi prišel prej v krčmo.

Prestrašil se je in je pospešil korake. —

— Predolgo sem čakal, pot ni bila kratka in tega nisem pomislil. Ničesar ne pomislim . . . že takrat bi bil moral ravnati vse drugače.

Plazil se je ob pokopališču in noge so se mu tresle od strahu. Nikogar ni bilo za cerkvijo in stopil je že hitro, da bi skočil s par koraki po duri, ko so mu noge odrevenele.

Zdaj, prav zdaj je cerkovnik v zakristiji. Luč je prižgana. Tam stoji in pospravlja obleko in potem pojde pometat pred oltar . . . Kako bi se zdaj vrnil? Nocoj mora biti, drugače ne bo nikoli. —

In strah ga je hipoma minil, šel je mirno, prijel je za kljuko in je odprl.

V zakristiji je gorela sveča, skoro je že dogorevala in mehki vosek je lil po svečniku.

— Šel je že in je pozabil ugasniti svečo, tako se mu je mudilo v krčmo. Lahko bi se kaj vžgalo.

Ugasnil je luč, nato je odklenil duri v cerkev; ključ je bil v ključavnici. Naglo, s sklonjeno glavo je stopal mimo velikega oltarja; ni pripognil kolena in tudi prekrižal se ni.

Plezal je po vijugastih stopnicah in dolga je bila pot, ovinek za ovinkom nikoli ni bilo konca. Nič ni tipal ob zidu, ali noge so vedele pot, stopale so varno. Postal je pred okencem in je gledal po dolini; mirno je ležala vas tam doli, luči so gorele mirno nocoj, nobena ni vztrepetala; in zdaj so se vrstili hribi, v temno daljavo, do lepega neba . . . Tja bi šel človek, tja daleč . . .

Bil je pred durmi, odprte so bile. Toda domislil se je in ni prestopil praga, šel je po stopnicah dalje; ko je stopil, se je dotaknil vrvi in zaškripalo je zgoraj.

— Glej, čemu tratim čas? Precej bi bil moral storiti in zdaj lezem še gori!

Toda vesel je bil na tihem, da je odložil za trenotek. Ko je stal pod zvonovi, je potrkal narahlo na veliki zvon; zazvenelo je zamolklo. Poslušal je in zvenelo je dolgo, počasi je romal glas v dolino in tam je pač stala mati in je slišala in se je začudila. Potrkal je močneje na mali zvon in zastokalo je, zatrepetalo. Zdaj se je pač zdrznila mati in je pogledala proti cerkvi . . .

— Čas je zdaj! —

Vračal se je hitro; spotaknil se je, ko je skočil preko trojih stopnic, padel je na kolena in zabolelo je zamolklo, vrvi so se zgenile in zgoraj je zaškripalo.

Prestopil je prag.

V božjem imenu zdaj, naj bo že karkoli. —

Ob durih je stala deska prislonjena.

— Ali sem jo bil prislonil, ali je nisem bil vrgel stran? —

Dotaknil se je je in izpreletela ga je groza, ni je mogel prijeti.

Šel je dalje, da bi poiskal telo; na kupoli se je svetilo, ali bil je bel kamen; skozi razbito šipo je sijalo nanj večerno nebo.

Tone je sedel na kamen, sključil je život in oprl glavo v dlani.

— Zdaj sedim in nisem opravil še ničesar. —

Vstal je in truden je bil, da bi se opotekel. Mimo obraza mu je prifrfotal netopir, frfotal je okrog njega in nato je zletel skozi duri, kjer se je vzdigal zunaj veliki kamenit križ.

Počasi in omahovaje je

Delavska šola

Uslovi revolucije

Revoluciju ne možemo da izazovemo kad god nam se to dopadne. Da se rodi revolucija — a još više da ona bude uspešna — treba prvo da postoje uslovi za tu revoluciju. Ti uslovi su u glavnom dvojaki: tako zvani *objektivni i subjektivni uslovi revolucije*. Velimo «u glavnom», zato što su oni često tako usko vezani jedni za druge, da jednog bez drugog ne može, da bude i onda (u takom slučaju) su oni jedno te isto.

Objektivni uslovi su oni što leže izvan nas, to jest izvan potlačenog radnog naroda, koji treba da izvede revoluciju. (Dabogme, reč je o socialnoj revoluciji, pa zato govorimo o radnom narodu, a ne o nekoj narodnosti, o pripadnicima neke vere itd.). Kad velimo da postoje objektivni uslovi za revoluciju to onda znači da socialne prilike, prilike u kojima živimo, dozvoljavaju — ili daju mogućnost za — izvodjenje revolucije. I to je onaj slučaj kad je vrlo zaoštrena socialna kriza — kako obično velimo, — to će reći: mala proizvodnja, velika nezaposlenost, velika (neobična) beda i nezadovoljstvo radnog naroda, nesigurnost i stvarna slabost kapitalističke moći itd.; — baš ovakove prilike u kakvima se nalazimo već četiri godine. Bez objektivnih uslova, ne bi mogli da mislimo o socialnoj revoluciji kao najbližem zadatku našem. A, s druge strane, ti objektivni uslovi, iako su neophodni i prvi uslovi za izvodjenje revolucije, samo za sebe nisu dovoljni zapravo — oni ne vrede ništa bez onih drugih uslova, što se zovu subjektivnim uslovima revolucije.

Subjektivnima se zovu oni uslovi što leže u nama samima, u prignječenom radnom narodu, — u prvom redu — u proletariatu. A to su: klasna svest proletariata, volja i želja za borbom i pobedom itd., a najvažniji medju njima jeste *spremnost proletariata* da sa sigurnošću vodi revoluciju do pobede. — Uzalud nam je trulost kapitalističkog sistema, uzalud nam naša beda i nezadovoljstvo, uzalud i naša hrabrost i odlučnost — sve to ne može da nam pomogne sve dotle dok se mi ne spremimo i znanjem, razumevanjem naših zadataka, solidarnošću (složnošću) i organizovanošću — za uspešno vodjenje revolucije.

Pa da vidimo kakvi su danas ti uslovi za revoluciju. Rekoh da postoje oni prvi, takozvani objektivni uslovi. Neki bistar drug, koji «ne prima ništa za gotove pare» (neće sve da veruje čim mu se rekne, već hoće zbilja sam svojim opažanjem o svemu da se uveri), ako su mu fašisti kuću zapalili, brata ili oca ubili, njega izbatinali, karabinjeri ga u zatvor odveli itd., tome drugu bi moglo u prvi mah da se učini kao da je čvrsta moć kapitalista. I on će mi možda reći da ne postoje svi objektivni uslovi. Nema sumnje, — kad bi tako bilo, ja bih mu priznao da ima pravo i radovao bih se što me je upozorio na moju grešku. Medjutim stvar ne stoji tako. Kapitalisti stvarno nisu jaki, već su pomamni. A pomamni su baš zato što hoće da postanu jaki u najkraćem vremenu, jer ih drukče čeka propast. Proletariatu fali *samo spremnost*, pa da kapital bude potpuno oboren. Kapitalisti to vrlo dobro vide (bolje od mnogih nas) i zato su se napeli iz petnih žila da nam spreče naše spremanje i da se učvrste oni pre nego što se mi spremimo da ih dotučemo. Zato još i mogu da se pričine nekome jaki.

Lošiji su nam oni drugi, sibjektivni uslovi. Klasna svest postoji u aktivnom delu proletariata, u onom delu što se interesuje za javni život, što se brine za poboljšanje svog položaja u društvu. Nema klasne svesti u tako zvanom pasivnom delu proletariata, u onom delu što ne misli sam svojom glavom, već pušta da se za njega «brinu» razna narodna gospoda. Iako ta gospoda znaju da zastupaju «mišljenje» onih što ništa ne misle, iako oni (kapitalisti i njihovi agenti) u štampi i parlamentu kriju svoje zločinačke planove pod masku «zastupanja većine narodne», to još nije onako veliko zlo, kao što je ona zabuna medju samim klasnosvesnim proletariatom. Jer, taj aktivni deo proletariata zapravo odredjuje držanje celog radnog naroda u svakoj većoj akciji, pa i u revoluciji. U samim redovima klasnosvesnog proletariata, voljnog za borbu i željnog pobede, nalaze se još vrlo mnogi koji veruju agentima buržoazije i slede te takozvane socialiste. Eto tu ranu moramo prvo da zalečimo. (A zalečićemo je na svu žalost gospode oko «tetke» i oko one druge «škovacere» «Pučkog Prijatelja»!) — A najposle dolazi još i nepotpunost naših organizacija. Pošto su sve te naše organizacije vrlo mlade in sve manjkavosti postoje baš otud što još nemamo mnogo iskustva u borbi i revolucionarnom radu, te manjkavosti još nisu opasne. One bi postale opasne onda, — kad bi ostale i nadalje, kad svaki od nas ne bi uložio svu svoju pažnju na proširenje i poboljšanje naših organizacija.

Namerno ne spomnuh dosad jedan objektivni uslov za revoluciju, a to je medjunarodni položaj, koji mora da se uzme u obzir kako onda kad je reč o svetskoj revoluciji — tako i kad je reč o našem lokalnom pokretu. (Sad je reč o pokretu u delokrugu «Dela».) Internacionalni položaj je svakim danom povoljniji za revoluciju, i izgleda da će nas baš prilike i događaji u svetu oko nas naterati u revoluciju pre nego što se mi potpuno spremimo za nju. I sad, šta treba mi da činimo, da omogućimo revoluciju, ili — ako ona u vrlo kratkom vremenu nastupi — da je dočekamo što spremniji?

Videsmo da kapitalisti imaju samo volju za pobedom i veštinu u borbi, ali nemaju povoljnih materialnih uslova za utvrdjenje svoje moći. Sve što im ide u prilog to je nepotpuna spremnost proletariata. Mi opet imamo sve povoljne uslove, a fali nam spremnost. Svakako ćemo mi pobediti, jer smo mi kao neizučen šegrt — koji ima željezo, a oni kao stari majstor — bez željeza. Ali, da pobedimo moramo kovati, svom silom kovati naše organizacije, sve dok se ne izvežbamo tako da nam taj plug i čekić rade kao dobar sat. U isto vreme moramo da mlatnemo pokadikad i po starom majstoru (kao što kovač udara čas po onom što kuje, a čas po nakovnju), da nam ne bi otео željezo.

Da izvučemo onaj pasivni deo radnog naroda ispod upliva kojekakve na radne gospode, što nije nikto drugi već sama buržoazija i njene otvorene sluge, moramo da ulazimo u svako društvo gde se okupljuju radnici i seljaci (pa i drugi najamni robovi), makar kakva da su ta društva. U njima moramo svakom prilikom da skidamo maske buržoazije i njenih slugu, da joj osujetimo sve špekulacije i — gde to ne možemo — da joj ne pustimo ni jedan čin bez naše kritike pred svima zavedenim. — Vrlo je teško probuditi one što spavaju, takozvani pasivni deo radnog naroda, ali buka i galama će sama da ih probudi. U burnim danima revolucije, u onim danima kad se odlučuje sudbina radnog naroda, zainteresovaće se i pasivni deo za ono što se oko njega dogadja. I nama će onda biti lakše da mu pokažemo otvorenog neprijatelja, nego da pokažemo i dokažemo klasnosvesnim, a ipak zavedenim proleterima izdajstvo i opasnost prikrivenog neprijatelja, onih takozvanih socialista.

Da izbijemo tlo ispod nogu socializdajicama, moramo isto tako svuda i u svakoj prilici da se borimo protiv njih, kao i protiv otvorenog neprijatelja radnog naroda, samo sa trostrukom energijom — ako hoćemo da postignemo isti uspeh. — Ne treba niko da misli kako se time precenjuju socialisti. Trostruka energija nam je potrebna samo zato što je posao tri put teži. I to, ne radi vrednosti socializdajica, već zato što je vrlo tvrdoglav onaj proleter, koji misli da zna nešto — ili mnogo — više od svih ostalih. A baš takovi su oni što *s verom* slede socializdajice; oni znaju da postoje samo dve klase u društvu, znaju da se valja boriti za uništenje klasa, znaju da su im to pričali (ali samo pričali!) i socialisti, i sad — svako ševrdanje socializdajica smatraju nekom mudrošću (pošto sam pošteni radnik ne može da razume to izmicanje ispred prave borbe). I eto taj proleter je tvrdoglav, neće da nas čuje, jer mu ne dolazimo sa zagonetkama, već s golom istinom i borbom.

Da naše organizacije postanu, ne samo avangarda, već ujedno i glavna trupa i vrhovni štab revolucionarnog proletariata, one moraju da se osposobe za to, moraju da budu pečene u borbi.

Pošli smo na rad sa mnogo dobre volje i oduševljenja i moramo ih još povećati. Najvažnija je pažnja i disciplina. Svaki mora da izvrši sve svoje zadatke, pa i najsitnije, sa potpunom tačnošću. Najveću pažnju obratiti na rezultate našeg rada ,istraživati greške, popravljati ih i opet napred u rad i borbu.

Sve nam se pruža, naša spremnost nam još fali. Sve od nas zavisi, drugovi! Vreme nas ne čeka. Da odgovorimo našim zadatcima, moramo u najžešću borbu, u stalno i hladnokrvno učenje. Borba i učenje, učenje i borba na svim frontovima! To su uslovi za našu revoluciju.

AZ-BUKI.

Zdravje in revolucija v industriji

Industrialna revolucija je pričela, ko se je pojavil v človeški družbi moderni proletariat. Lahko bi tudi rekli, da je industrialna revolucija pričela, ko je bilo organizirano tovarniško delo s pomočjo parne sile.

Z industrialno revolucijo je pa pričel delavec živeti v popolnoma novih zdravstvenih razmerah. Res so bile bolezni vedno na svetu, ali ko je bilo osnovano tovarniško delo, je pričel delavec delati v tesnih prostorih, v katerih se je nahajal sprijeni zrak, napojen in nasičen z raznimi bacili.

Pred industrialno revolucijo ni bilo tovarn, kakoršne imamo danes. Zjutraj niso delavci v dolgih procesijah z malo mazle južine pod pazduhu bili na potu v tovarne. Bili so časi, ko so se ljudje večinoma pečali s poljedelstvom. Produkcija blaga ni bila tako razvita, kot je danes. V kmečkih hišah so predli in tkali potrebno blago za obleko. Delo takrat ni bilo privezana na peklenski stroje, ki ubijajo dušo in telo delavca. Da, bili so časi, ko je večina ljudstva opravljala delo zunaj na prostem in v čistem in svežem zraku, ker ni bilo tovarn, ki bi s strupenimi plini nasičale zrak. Vsi ti časi leže pred industrialno revolucijo, daleč pred časom, ko je bil izumljen parni stroj.

Parni stroj je bil iznajden, prišla je revolucija v industriji, in vse se je spremenilo. Ljudje so odhajali z dežele ali so pa bili spodeni z nje in so odhajali v mesta. Tukaj so bili nastanjeni v malih nezdravih stanovanjih, da so delali še v bolj nezdravom zraku v tovarnah. In kolikor bolj so se stroji razvijali, toliko bolj se je razvila revolucija v industriji, toliko hitreje so delavci prihajali z dežja pod kap. Tovarniški ravnatelji so razdelili delo v tovarnah, da so iztisnili toliko več delavske moči iz delavcev.

Taka ogromna sprememba pa je učinkovala na zdravje delavske mase. Tisoči in tisoči so legli v prerani grob, ker so bili podhranjeni, so prebivali v nezdravih stanovanjih in opravljali človeškemu zdravju škodljivo delo. In če danes primerjamo razne statistične izkaze o dolgosti delavčevega življenja z izkazi, ki so bili izdani pred deset ali več leti, se lahko prepričamo, da je danes povprečna delavčeva starost veliko krajša, kot je bila pred deset ali več leti.

Vtem času ko se je razvijala industrija, so prihajale na delavce nove neznane bolezni, pa tudi stare poznane bolezni so med njimi zahtevale percentualno največ žrtev.

Industrialna jetika, jetika brusača, jetika staklarskega delavca, jetika rudarja ali rudarska naduha, vse te jetike spadajo v novejšo dobo, ko se je pričela industrija vsled izumitve vedno popolnejših strojev vedno bolj in bolj razvijati in spopolnjevati.

Za kmeta so nepoznane bolezni, ki prihajajo od zastrupljenja z amonijakom, svincem, živim srebrom, lesnim alkoholom, fosforjem in z drugimi nevarnimi snovmi, iz katerih izpuhtevajo strupeni plini. Strupeni plini so zahtevali na stotisoče žrtev med delavci, še preden so jih pričeli rabiti v vojni, kljub temu se pa niso oglasili vodilni in veliki dnevniki in zahtevali v interesu delavskega zdravja, da se delavci v tvornicah ne izpostavljajo takim nevarnim plinom. Uprav zdaj, ko je zadnja vojna odkrila, kakšen uničujoč učinek povzročajo strupeni plini na človeški organizem, ne protestira nihče, da so delavci v kemičnih tovarnah in drugih podjetjih izpostavljeni takim strupenim plinom, ki vplivajo na njih organizem.

In tako prinaša industrija nova vprašanja, ki jih je treba rešiti v interesu delavskega zdravja.

Buržoazni reformatorji si rešitev teh vprašanj predstavljajo na prav lahek način in vpijejo: Opojne pijače so krive, da morajo delavci v prerani grob. Odpravite opojne pijače, pa bodo delavci zopet zdravi in krepki.

Zdravniki, ki so resno študirali zdravstvene razmere, v katerih žive delavci, seveda niso tega mnenja. Ti zdravniki pravijo: Spremenite ves industrialni sistem in rešili boste ta problem pravilno. V produkciji se mora smatrati, da je človeško zdravje več vredno kot blago. Produkcija mora biti tako urejena, da se ne bo vršila zaradi profita, ampak zaradi konzuma. To pomeni, da se mora proizvajati le za ljudske potrebe, pod nobenim pogojem pa za profit. Pri produkciji za profit ni delavec več človek, ampak le zob v ogromnem kolesju industrije, ki se ravno tako nadomesti kot zob pri železnem strojnem kolesu, če se zlomi. Ako en delavec podleže svojemu napornemu delu in nezdravim razmeram v katerih živi, tedaj stopi drug delavec na njegovo mesto v ogromnem kolesju industrije.

Danes še ni število zdravnikov veliko, ki imajo pogum povedati, da je le današnji profitarski sistem kriv, da padajo delavci v prerani grob ali pa da mladeniči postanejo že starčki, ker jih je zmelo industrialno delo in slabe razmere, v akterih žive. Ogromna večina zdravnikov pa še ni prišla do tega zaključka, ker se ravno tako boje kot mnogi delavci, da bodo bojkotirani od tistih, ki so gospodarji nad delavci in seveda tudi nad zdravniki, kateri tudi dejansko niso nič drugega kot zdravstveni delavci, boreči se, kakor ročni delavci za svoj vsakdanji kruh.

Delavci morajo sami pred vsem spoznati resnico, da se zdravstveno vprašanje v prid delavcem ne more rešiti preje pravilno, dokler imamo sedanji gospodarski sistem. Vsak delavec mora že v interesu svojega lastnega zdravja in zdravja svoje žene, otrok in svojcev zahtevati, da se sedanji način proizvodnje in konsuma nadomesti z boljšim sistemom, v katerem ne bo delavec več mezdni suženj, ampak enakopravem državljan v vseh gospodarskih zadevah. *(Po Prosv.)*

Molekuli, atomi in elektroni

Znanost je odkrila, da vse, kar je okrog nas, sestoji iz drobnih nevidnih teles, ki se imenujejo molekuli. Človeško oko ne vidi teh telesc kakor vidi na primer opeke v zidu. Košček lesa, ali česarkoli, ki ga vzamemo v roko, je skupina velikanskega števila molekulov, toda do danes še nimamo drobnogleda, ki bi jih prikazal našemu očesu. Premajhni so za telesno oko. Mislimo si tole primero: ako bi bila navadna biljardna kroglja tako velika kot je zemlja, tedaj bi imeli molekuli zemlje velikost biljardne krogle!

Kljub temu vidi molekule naše duševno oko. Moderna znanost jih je odkrila in se igra z njimi kakor deček z žogo. Molekul je najmanjša fizična, enota ali edinica snovi. Fizična enota je zato, ker se molekuli dajo ločiti drug od drugega fizično, to se pravi: s kladivom razbijeno kamen, steklo ali kak drugi predmet in s tem ločimo molekule v eni skupini v več skupin.

Toda molekul ni najmanjša enota materije. Molekul je sestavljen iz atomov, ki so še manjša telesca. Atomi se ne dajo ločiti fizično, pač pa samo kemično. Molekuli so različne velikosti, kar zavisi od atomov, ki so zopet različni; nekateri molekuli imajo več atomov, drugi manj. Razlika med kemičnimi elementi (prvinami) izvira iz neenakega števila in skupin atomov v molekulih. Toda v prvinah samih, kot na primer v čistem železu, so atomi vsi enaki. Molekuli še predstavljajo karakteristična svojstva te ali one snovi (voda, kamen, gruda, les itd.), ampak pri atomih neha to svojstvo.

Atomi se zopet deže v elektrone. — Elektron je najmanjša in po dosedanjem opazovanju še nedeljiva enota snovi. Na milijone teh telesc se poljubno giblje v enem molekulu. In ne samo giblje! Moderna fizika je odkrila, da so v nevidnem svetu molekulov pravi pravcati sistemi kakor v velikem vsemirju: elektroni se sučejo okrog svojih osi in obenem se vrte okrog središča v atomu in ravno tako plešejo atomi v molekulu.

Kaj drži molekule skupaj? Privlačna sila, ista naturna sila, ki vodi zemljo in druge planete na njihovih potih okrog solnca. V nevidnem številu se ta energija imenuje molekularna privlačnost. Ta privlačnost seveda deluje druga gače kakor ona, ki drži solnčni sistem skupaj. V svetu molekulov je razdalja komaj par milijontink centimetra, dočim znaša v vsemirju na bilijone in trilijone milj. Kakor se molekuli te ali one snovi oddaljijo tako daleč drug od drugega, da prestopijo meje svoje privlačne sile, tedaj snov razpade. Nekatera snov se zopet združi, ko pridejo molekuli blizu. To velja za tekočine. Mehke kovine, kot je zlato, se tudi združijo mahaničnim potom, to je ako jih stisnemo; molekule v trših kovinah tudi lahko združimo, ako kovino ogrejemo v ognju. Čim gostejša je snov, temprej se da stlačiti skupaj, in sicer zaradi tega, ker je v gosti snovi več molekulov in močnejša njihova privlačna sila.

Zdrobljen kamen ali les ne moremo na ta način stisniti skupaj, kajti molekuli v kamnu in lesu so veliko bolj oddaljeni drug od drugega. Med njimi so velike luknje in praznote. Gladek kamen, miza ali jabolka nas vara. Naše oko res vidi največjo gladino, toda denimo najgladkejši predmet pod močan drobnogled in videli bomo na jabolku ali gladki mizi luknjice, brazde in gube, a kljub temu še ne vidimo molekulov. Če bi imeli drobnogled, ki bi nam pokazal molekule, tedaj bi videli na navidezno gladki površini mize — celo gore, doline in brezdanje prepade.

POZOR NAROČNIKI IN PREPRODAJALCI!

Vas pozivamo vnovič, da napišete na poštnih nakaznicah, zakaj pošiljate denar. Ako ste istočasno tudi odposlali pismo, napišite na odrezku n. pr. «pismo» oziroma «dopisnica sledi».

Prvi maj u Moskvi

(Iz moskovske štampe.)

Prvi maj u Moskvi bijaše veličajan prizor. Bijaše to i svečanost i ceremonijalna proslava. Veličina svetine, što beše došla da vidi militarnu paradu na Crvenom trgu, beše nenadmašiva, a ogromna je povorka nakon pregleda vojske prolazila velikim trgom kroz čitavih pet sati. Drži se, da je polovica moskovskog stanovništva marširala toga dana.

I samo vreme beše pravo majsko vreme. Dva dana pre toga zastirali su crni oblaci nebeski svod i padala je jaka kiša. Po trgovima i bulevardima se je počelo pomaljati iz crne zemlje prvo zelenilo. Prvi maj je osvanuo — topao, sunčan i vedar. Stanovništvo je bilo uzbudjeno već za rana, a skoro u zoru odjekivala je prva glazba po ulicama. Beše to sveopći praznik. Sav je posao stao, a kuće su bile okićene zastavama i zastavicama.

Središte delovanja beše, kao u svim sličnim slučajevima, Crveni trg, gde se je imala obaviti militarna ceremonija i kamo su ljudi od rane zore potocima hrlili sa svih strana. U jedanaest sati zauze svoje mesto na trgu 40.000 mladih vojnika moskovske posade. Trg je bio iskićen plakatima, zastavama i vencima. Za cele ceremonije igrale su bande, a veći broj zrakoplova izvadjao je razne manovre tik nad glavama sabranoga mnoštva. Na platformi behu prisutni dobro poznati sovjetski činovnici i članovi moskovskog sovjeta. Pored mnogobrojnih zastupnika medjunarodnog pokreta radne klase videlo se članove nemačkog poslanstva i drugih stranih misija u Moskvi.

Nisu manjkale ni zanimive zgode. Kalinin, predsednik sveruskog centralnog izvršnog odbora, bio je neko vreme zadržan, te nije mogao doći do platforme, jer ga je zaustavio prerevni stražar zahtevajući njegov pasoš, koji je Kalinin brižljivo ostavio kod kuće. Unatoč preporuka mnogobrojnih gledalaca, koji su izrazito jamčili za identičnost «Strica Kalinina», stražar je, na svačije zadovoljstvo, osećao, da je to svečana militarna zgoda, pak je tražio, da mu se pokaže pasoš. Tu je stvar napokon uredio viši zapovednik.

Zojedno sa štopskim častnicima i prestavnicima Komunističke internacionale Komunističke stranke i unija, Trocki je pregledao vojsku, a zatim se je popeo na platformu i održao kratak govor vojnicima, koji su polagali prisegu. Da se govornika čuje na tako širokom prostoru, kao što je Crveni trg, nakrcan ljudima, on mora imati željezna prsa i mjedeni glas, ali ogromna zgrada iza platforme je potpomogla Trockijeve napore i odbacivala napred njegove razgovetne i razumljive reči. Vredno je navesti njegove reči o Genovi, kojima je publika burno povladjivala:

«Mi smo radnici i seljaci Rusije, bili pozvani u daleku Genovu. Tamo smo se našli licem u lice sa trgovcima, koji su željni kupiti dušu radne klase. On nas se traži, da platimo ratne dugove, to jest da platimo za krv radnika i seljaka, prolivenu u svrhu pobede britanskog i francuskog kapitalizma. Od nas se traži, da platimo za nacionaliziranu industriju, to jest da platimo otkup za rusku revoluciju. Oni su pristali, da nas priznaju pod uvetom, da mi sovjetsku Rusiju pretvorimo u ropsku Rusiju. Mi odgovaramo: Ne, Rusija nije prolevala svoju krv, da bi postala rob kapitalizma!

«Mi hoćemo da živimo i radimo u miru. Pošto oni zabacuju naše uvete, mi se ne možemo sami razoružati. Mi smo gledali u Genovu sa nadom pomešanom nepoverenjem. Naša je nada postala manja, a naše nepoverenje raste. Ali mi se nismo promenili i ovde mi polažemo našu svečanu revolucionarnu prisegu, da ćemo ostati verni zastavi radnika i seljaka do kraja i do poslednje kapljice krvi».

Konac prisege je bio pozdravljen oduševljenim poklicima vojske i gradjana te pjevanjem revolucionarne himne. Zatim je počeo formalni marš, koji je trajao do dva sata. Nakon vojnika došla je prividno beskonačna povorka radnika, koji su se brzo kretali napred i oduševljeno klicali prema govornici. Oni su prolazili uru za urom — vojska od 600.000 radnika. U čest sati po podne povorka je još prolazila prema velikom trgu. Svaka je grupa nosila zastavu sa kakvom prvomajskom rečenicom ili sa jezgrovitim komentarom o tekućim političkim dogadjajima, tako, na primer, zastava sa rečenicom o plenidbi crkvenog blaga: «Čovek ne živi samo o kruhu!» Zatim bila je zastava sa natpisom: «Druže Čičerin stoj čvrsto — mi smo na straži!»

Značajna crta povorke bijahu — deca. To beše zaista dečji blagdan, kada su deca igrala svoju ulogu podjednako sa odraslima. Red za redom prolazili su automobili i otvorena kola, puna dece sretne i oduševljene. Malo su treznija bila deca iz gladujućih predela, koja su se oporavljala od gladi. Njihove su zastave sa natpisima sećale na tragediju, koja se i danas odigrava u njihovim domovima. Dečje su zastave bile osobito vesele i natpisi neobični, kao: «Živio stric Volodja (Vladimir) Lenin!» Ovaj se je natpis vidio na više zastava. Kad su došla na trg, deca su skočila sa kola i automobila digla u vis svoje zastave i klicala vojnicima i radnicima, pevajući i veselo bučeći.

Istom kasno u noći zamrlo je napokon oduševljenje proslave. Bila je to možda najveličajnija prvomajska demonstracija u povesti ruske radne klase. Došavši na koncu skoro dvanaest mesečne slobode od militarnih napora, u doba, kada izgledi mlade ruske republike nisu nikada bili bolji, unatoč ozbiljnih ekonomskih poteškoća, ovaj blagdan je pružio priliku, da se izrazi vera moskovskog stanovništva u novo doba i njegova odluka, da će braniti sve ono, što je osvojeno uz toliku cenu i toliko žrtava.

Iz Jugoslavije

Srpska oligarhija, koja je prenela svoju oblast iz prijašnje Srbije na čitavu Jugoslaviju, stvorila je u ovoj zemlji nesnosne prilike. Ove prilike osobito u koliko se odnašaju na dvor, vladu i vojsku osvetljuje pismo, kojega je poslao brat kralja Aleksandra princ Gjorgje sadašnjemu ministarskom predsedniku Nikoli Pašiću i koje se glasi:

«Ne pada mi na um, niti me privlači, da vladam u zemlji, u kojoj vi i vaš sin možete švrljati do mile volje. Vaš zarobljenik je mogao biti moj brat, ali za mene Vi ne značite ništa, kao i vaš sin. Ja tražim kao zakoniti sin svoga oca dio nasledja njegove privatne imovine, a vi i vaša štampa dosadjujete, kako ja tražim pravo na prestolje. Je li to od vas lojalno? Ja tražim, da se dade računa, gdje je iščezla ona kaseta mog pokojnog oca, u kojoj su se nalazili mnogi važni dokumenti, a izmedju ostaloga i poslednja volja Petra Velikog Oslobodioca. Da ne će i tih dokumenata nestati, kao i arhiva pokojnog kralja Aleksandra. Što vi odgovarate na to? Šaljete mi neke sumnjive tipove, vaše povjerenike i nudite mi tričave sume iz tajnih državnih fondova, da mi zatvorite usta. Ja to ne ću. Te pare možete dijeliti s onima, s kojima ste dosada dijelili. Možete njima zasipati vaše mameluke, a ja ne spadam u red tih ljudi. Sa malom sumom, koju mi srpski narod daje, ja nisam u stanju da živim ni kao običan čovjek, a kamoli kao jedan princ — član vladalačkog doma. Za to tražim nasljedje iz imovine svoga pokojnoga oca. Ja sam se već dovoljno ponizio uzajmljujući novac od koga god, pa čak i od vašeg sina, tog poznatog aferača i prvog lokmaša Jugoslavije. Čujete li vi, što se o tome mladom gospodinu govori u Evropi? Mislite li, da ovaj svjet ovdje ne zna za pljačku, koju pod firmom svog sina vi izvodite tamo dolje u nesretnoj Jugoslaviji. Ovdje je poznat vrlo dobro vaš krasni sinak kao slabotinja umna i nespodobko. On se u ovoj zemlji i vjenčao za vrijeme rata, dok su grešni šumadinski seljaci ginuli kao snoplje ili na Dobrom Polju ili Sokolcu. Mislite li da se ovaj svijet u Evropi nije gadio na toliku neosjetljivost vašu i vašeg zadrtog sina, koji nije htio na nikakvu vojnu dužnost ići za vrijeme rata, u kojem su toliki europski prinčevi i sinovi visokog plemstva i koljena izgubili život. To vam je od mene, g. Pašiću. Vladajte po svom ćefu, kad vam ni narod ni ko drugi ne čini smetnju, ali ostavite mene na miru. Intrigirajte na sve strane. Zavadjajte i korumpirajte, ali se ne dotičite moje ličnosti, jer vas ja dobro poznam. Vjerujte, da vas duboko prezire Gjorgje».

Beogradski list «*Videlo*» od 27. p. m. publicirao je i jedno pismo kraljevića Gjorgja ministru vojnom. U tom pismu princ Gjorgje naglaša, da je on samo po imenu rezervni major, a da se o njemu ne vodi računa.

«Videlo» naposletku tvrdi, da se je princa lišilo slobode, i to samo zato, da ne objavi neke prljave račune sina Nikole Pašića. Po ovim vestima se princ nalazi sad u kakvom sanatoriju (za umobolne, kako smo mi već javili) ili u zatvoru.

*

Suprotnosti medju srpskom i hrvatskom buržoazijom postale su take, da usled toga strada i narod, koji u Dalmaciji umire od gladi. Hrvatski blok htio je, da pošalje preko svojih organizacija u Dalmaciju živežnih namirnica u vrednosti 60 milijuna kruna. To je sprečila centralna vlada, koja sa svoje strane ništa ne čini, da se pomogne gladnim u Dalmaciji.

Proletarske pesmi

Drugovi

Šaljem ovo par stihova. Ako imaju što važnosti, molim drugove, da ih tiskaju, naravno u «Delu», inače . . . podereju.

Siguran sam, da će biti koja gramatička pogreška. Ne zamerite, već popravite; vi bolje znate od mene, kakova je buržoaska naobrazba, ili bolje kako *nas, proletere* buržoazija naobrazuje.

Kao n. pr. u Jugoslaviji velikobrojnu Komunističku partiju stavše van zakona još od 1920 godine.

Zatvaraju čitaonice i radničke i seljačke domove, a dopuštaju otvarati zagušljive gostionice i tamnice, u kojima se sprovodi više zločine, nego u onim inkvizitorskim «katakombama».

*

Bijah malen, ponarasto.
Velik došo, neznam zašto.
Zar za patnje uživati
i nepravice nagledati?
O, u čitavom svetu
čoveka sretnog nema.
Ali makar da ga imade
u obilnosti hleba:
Zašto da živimo,
kad pravice nema?
Kada nema onoga
što čovečanstvu treba?
U današnjem društvu
sretni možda jesu,
koji neznaju,
da-li su na svetu?
Proletariatu nepobitna stvar!
Ovo izrabljanje
zar ti gledaš milom?
Proleterci mladi!
Ostavite gostione!
One nam ne nose
nikakve slobode.
O, naprotiv: večite mračnosti.
Da dostignemo slobodu,
treba knjige uzeti,
sa velikim marom
treba ih pretresti.
Tada ćemo tek videti
Lepu perspektivu,
radi koje, ako uztreba,
ćemo i poginuti.
Bolje je umreti
nego robski živeti.
Zato svi na noge!
Navestiti ćemo boj;
nek se oslobodi
čovečanski rod!

Jedan drvodelac.

Vsem naročnikom, poverjenikom in razprodajalcem!

Ker bomo pretiskali naslove, prosimo vas, da nam sporočite vse eventuelne pomanjkljivosti pri dosedanjih naslovih.

UPRAVA.

Brez kraljeve glave

Dekani: Nepomembno!

Doberdob, J. L.: Ne izplača se odgovarjati!

Renče, J. C. in Solkan, F. Š.: Kar je dobrega pride gotovo; drugo ne!

*

Trnovo pri Gorici, I. V.: Prejeli svoto; februar in marc v redu!

Prvačina, J. S.: Prejeli denar (L 15.40).

Trst, R. Č.: Sklad prihodnič.

Izdajatelj: Izvrševalni odbor Komunistične stranke Italije.
Odgovorni urednik: Egidio Gennari
Tiskarna: „Il Lavoratore".

Delavci, kmetje!

Naročujte se na „DELO", razširjajte ga, prispevajte v njegov tajni sklad. Zahtevajte nabiralne pole od upravništva.

„DELO" velja v letu 1922 nastopno:
V **Italiji:** celoletno naprej plačano L. 10·40: poluletno L. 5.20; četrtletno L. 2.60. Posamezne številke L. —·20.
V **inozemstvu:** celoletno naprej plačano L. 18·20; poluletno L. 9·10; 3mesečno L. 4·60.

Naročnino se pošilja vedno naprej. Na samo pismena naročila se ne moremo ozirati. To je v vašem in v interesu vašega lista. Denar pošiljajte po poštni nakaznici.

RAZPRODAJALCI „DELA"! Odračunajte redno upravništvu.

Imena naročnikov, denar in pisma pošiljati na upravništvo **(ne uredništvo!)**

„DELA"
TRST - Via Maiolica 10-12.

Socialna Matica „LJUDSKEGA ODRA" v Trstu

je izdala za leto 1922 svojo prvo knjigo:

Komunistični koledar

uredil Ing. D. Gustinčič

Komunistični koledar je v razprodaji v Trstu: **Knjigarna J. Štoka,** inseratni oddelek **„Lavoratore"** ul. Maiolica 12 in ob večerih v **Delavski zbornici;** v Gorici v Del. zbornici; na deželi pri vsih podružnicah L. O. in Kom. sekcijah.

Knjiga je znanstvene in poučne vsebine in jo bi moral imeti vsak proletarec, bodisi kmet ali delavec, ker mu bo mnogo koristila in ga o marsičem podučila.

Vsebina Komunističnega koledarja je sledeča:

Internacionala (delavska himna). — Koledar za navadno leto 1922. — Mere in teže. — **G.:** Pogovor pod lipo. — O Sovetih. — **Anim:** Proletarske internacionale. A. Prva internacionala. B. Druga internacionala. C. Tretja internacionala: I. kongres Komunistične internacionale: a) Poziv Rusije. b) Delo kongresa: 1. Smernice Kom. internacionale. 2. O buržoazni demokraciji in diktaturi proletariata. 3. Manifest na proletariat vsega sveta. II. kongres Kom. internacionale: 1. Pogoji za vstop v Komunistično internacionalo. 2. Nacionalno in kolonialno vprašanje. 3. Kdaj in pod katerimi pogoji se smejo ustanavljati Soveti. III. kongres Komun. internacionale: Teze o svetovnem položaju. 2. Taktika Komunistične internacionale. — **Pertot Jože:** Pota mladine. — PROLETKULT. **Alojzij Hreščak:** Šola in vzgoja v Sovetski Rusiji. — **N. Buharin** in **E. Preobraženskij:** Šola in komunizem. — GOSPODARSTVO **Ing. D. Gustinčič:** I. Pojava in bistvo zadružništva. II. Uloga zadružništva v proletarskem gibanju. III. Oblike zadružništva. 1. Denarne zadruge. 2. Konsumne zadruge. 3. Obrtne ali produktivne zadruge. 4. Poljedelske zadruge. — IV. Zadružništvo in politika. — **Ing. D. Gustinčič:** I. Hranjenje rastlin in gnojila. II. Zakon najmanjše količine ali zakon minima. III. Potrebna količina posameznih gnojil. IV. Glavna umetna gnojila in njihova uporaba. V. Splošne pripomnje. — Rečnik slovenačko-srbohrvat. razlika.

Cena 5 Lir, po pošti Lir 5.50

Kdo želi imeti koledar v razprodajo naj se obrne na vodstvo, ul. Gatteri 36, III. n. v Trstu.